

Rättsligt skydd för sms-låntagare

John Sandvall

Kandidatuppsats i handelsrätt
HT2012

Handledare
Mari Olander

LUNDS UNIVERSITET
Ekonomihögskolan

Sammanfattning

Sverige behöver ett förbättrat konsumentkreditskydd. Fler sms-lån än någonsin har hittills i år hamnat i Kronofogdemyndighetens register som obetalda. Konsumenternas skydd är i stort sett verkningslöst, många sms-långivare missköter kreditupplysningarna och ger ut lån till människor som redan är skuldsatta.

Förslag till förbättringar för konsumenternas skydd på sms-lånemarknaden finns. Nu återstår det bara att se ifall något förslag börjar tillämpas snart. Den viktigaste åtgärden för en förbättring av konsumenternas skydd, anser jag är att ge Finansinspektionen tillsammans med KoV, tillstånd att övervaka sms-långivarna. Idag är sms-långivarna enbart registrerade hos Finansinspektionen, vilket gör att ingripandemöjligheterna gentemot företagen är begränsande, och ingen kontinuerlig eller förebyggande övervakning av verksamheten kan ske. Förhoppningsvis skulle Finansinspektionens övervakning av sms-långivarna bidra till att kreditupplysningarna sköts ordentligt, och misskötsel av dem leda till böter eller kreditförbud.

Sms-långivarna har ofta effektiva räntor upp till flera tusen procent. Rekvisitet för ocker i BrB 9:5§ andra stycket är att räntan eller annan ekonomisk förmån ska stå i uppenbart missförhållande till motprestationen. Det rekvisitet är enligt min mening ofta uppfyllt för sms-lånen, trots det har ingen sms-långivare åtalats för ocker någonsin. När företeelse blivit så etablerad såsom sms-lån krävs det mod och integritet för att våga vara den som säger att kejsaren är naken. Ju längre tiden går desto mindre blir möjligheterna att åtala sms-långivarna för ocker, såttillvida det inte dyker upp en ny omständighet som rubbar balansen och därmed riktningen.

Massmedia har de senaste månaderna granskat sms-lånen och rapporterat om skyhöga räntor och otillräckliga kreditprövningar. Att sms-långivarna har fått fortsätta med extremt höga effektiva räntor och ofullständiga kreditprövningar beror nog till stor del på att ärendet inte har varit prioriterat för myndigheterna. Förhoppningsvis kan medias uppmärksammande leda till att myndigheterna skrider till verk och försöker förbättra konsumentskyddet.

Summary in English

Sweden needs an improved consumer credit protection. More SMS-loans than ever, so far this year has ended up in Kronofogdemyndighetens records for unpaid SMS loans. Consumer protection is very ineffective; many SMS lenders mismanage credit checks and give out loans to people who are already in debt.

Proposed improvements to consumer protection on the SMS-loan market exist. Now it only remains to see whether any proposal gets applied soon. The most important action to improve the protection I think is to give Finansinspektionen authorization to monitor the SMS-lenders. Today SMS-lenders are only registered at Finansinspektionen. The intervention possibilities against the companies are therefore limited, and no continuous or preventive monitoring of their activities take place. Hopefully, Finansinspektionen authorization to monitor the SMS-lenders would help make the credit checks handled properly, and mismanagement of them lead to fines or credit ban.

SMS-lenders also often have effective interest rates up to several thousand percent. The defining element of usury in BrB 9:5§ second paragraph is that the rent or other compensation should be obviously disproportionate to the consideration. It is in my opinion often met for SMS-loans, although it has no income-lenders charged sugar ever. Once a phenomenon has become so established as SMS-loans it requires courage and integrity to dare to be the one who says the emperor is naked. The more the time passes the less the possibility of prosecuting SMS-lenders usury is, unless it pops up a new factor which disturbs the balance and thus direction.

The mass media have in recent months inspected many of the SMS loan companies and reported sky-high interest rates and mismanaged credit checks. That the SMS lenders have been allowed to continue with their extremely high effective interest rates and inadequate credit checks, probably depends largely on the matter has not been prioritized by the authorities. Hopefully the media's attentions lead the authorities to proceed to work and try to improve consumer protection.

Innehållsförteckning

1. Inledning	11
1.1 Bakgrund	11
1.2 Syfte och frågeställning	11
1.3 Avgränsningar	12
1.4 Metod och material	12
1.5 Disposition	13
2. Sms-lån	15
2.1 Sms-lånens konstruktion	15
2.2 Effektiv ränta och nominell årsränta	16
2.3 Sms-lånen hos Kronofogdemyndigheten	17
3. Ocker och jämkning	19
3.1 Inledning	19
3.2 AvtL 31 §	19
3.3 BrB 9:5§	22
3.4 Diskussion kring sms-lån och ockerreglerna	26
3.5 AvtL 36§	28
4. Konsumentskydd	33
4.1 Konsumentkreditlagens nya skärpa krav	33
4.1.1 God kreditgivningssed	33
4.1.2 Kreditprövning	34
4.1.3 Konsumentverkets och finansinspektionens roller	35
4.2 Diskussion kring sms-lån och konsumentskyddet	36
5. Förslag till förbättringar för starkare konsumentskydd	37
5.1 Inledning	37
5.2 Ändring av finansinspektionens roll	37
5.3 Räntetak och förbud till utbetalning av sms-lån på nätter	39
5.4 Jämkning av återbetalningsskyldigheten vid bristfällig kreditprövning	40
5.5 Införa avrådningsplikt	41
6. Slutsats	43

Förkortningar

ARN	Allmänna reklamationsnämnden
AvtL	Lag (1915:218) om avtal och andra rättshandlingar på förmögenhetsrättens område
BrB	Brottsbalken (1962:700)
FI	Finansinspektionen
HD	Högsta domstolen
JT	Juridisk Tidskrift
Ibid	Ibidem, samma sida
KKrL	Konsumentkreditlagen (2010:1846)
KoV	Konsumentverket
KOVFS	Konsumentverkets författningssamling
LBF	Lag (2004:297) om bank och finansieringsrörelse
NJA	Nytt juridiskt arkiv
NJA II	Nytt juridiskt arkiv avd. 2
RH	Rättsfall från Hovrätten
SFS	Svensk författningssamling
SOU	Statens offentliga utredningar
SvJT	Svensk Juristtidning

1. Inledning

1.1 Bakgrund

Tillgången till krediter ökar i samhället och nya förfaranden krävs för att planera sin ekonomi. Samtidigt ökar skuldsättningen i Sverige vilket kan leda till problem. Många människor lever idag under så dåliga ekonomiska förutsättningar att de har problem att betala räkningarna. I Europa pågår det en större finanskris än någonsin. I mångt och mycket beror krisen på statsskulder som länderna inte klarat av att betala tillbaka. Vi konsumenter fortsätter trots det att låna pengar i större utsträckning än någonsin. Tack vare beviljade krediter behöver inte hushållen vänta på att konsumera tills de ekonomiska förutsättningarna finns, utan kan konsumera allteftersom man upplever behov av konsumtion.

När radion eller teven startas tar det inte lång tid innan en reklam om kreditlån startar. Vanligtvis är det sms-lån, banklån eller samlingslån. Sms-långivarna marknadsför sina tjänster med att ha lägst ränta på marknaden eller kortast lånhandläggning. Tidningarna får sms-långivarna att framstå som djävulen och lånen hans verk; låntagarna är oskyldiga och har helt ovetandes drabbats av den smutsiga branschen. Detta är självklart inte helt sant, men det är lätt att bli påverkad av medias smutskastning av sms-långivarna.

Fler sms-lån än någonsin har i år hamnat hos Kronofogdemyndigheten som obetalda, fungerar Sveriges konsumentskydd? Trots sms-lånens upphov till ytterligare överskuldsättning i samhället verkar det inte vara någon myndighet som vill ta ansvar för lånen, är det i dagens samhälle riskfritt att låna ut pengar med extrema räntor?

I denna uppsats står konsumenterna i fokus och vad som kan göras för att förbättra deras ställning på sms-lånemarknaden.

1.2 Syfte och frågeställning

Den här uppsatsen har till syfte att argumentera för ett förstärkt skydd för sms-låntagarna samt öka kunskapen om det rättsliga skyddet för sms-låntagare. Vilket rättsligt skydd finns för sms-låntagarna? Vilka åtgärder för att förbättra skyddet finns föreslagna? Sms-lån är kända för deras höga räntor, i drygt hundra år har bestämmelser kring ocker tillämpats för att motverka oskäligen höga räntor. Lagarna kring ocker är dock tämligen föråldrade och en undersökning av de modernare och mer aktuella konsumentskydden fordras således också. Mot bakgrund av min granskning av de lagregler som är tillämpliga på sms-lån, drar jag i uppsatsen slutsatser om vilka rättsliga åtgärder som bör vidtas för att förstärka konsumentskyddet för sms-låntagare.

1.3 Avgränsningar

Uppsatsen är begränsad till svenska lagregler och svensk rättspraxis. Jag behandlar inte EU-rätten och EU-rättslig praxis.

1.4 Metod och material

I den här uppsatsen använder jag den traditionella rättsvetenskapliga metoden.¹ Lag, förarbeten, doktrin, läroböcker och rättspraxis är de rättskällor som uppsatsen till största delen grundas på. Jag använder mig även av olika aktuella tidningsartiklar som underlag för min diskussion, vid användning av den rättsvetenskapliga metoden är argumentationen i en viktig del av uppsatsen.² I enlighet med rättskälleläran har jag för att få veta mer om bakgrunden till och syftet med bestämmelserna i första hand använt mig av lagtexten och förarbetena till AvtL, BrB, KKrL och även rapporter från finansinspektionen och konsumentverket. Jag har också tolkat ett antal rättsfall, vilka jag valt ut för att de innehåller klargöranden om de rekvisit som finns för sms-låns relevanta lagregler. Rättsfall är centralt för förståelsen av lag och rätt, inte bara för att rättsreglernas träffsäkerhet prövas på en verklig konflikt utan även också för att konfliktlösningen är en drivande faktor i rättsutvecklingen.³ Vid tolkningen av rättsfallen märkte jag att det var svårt att hålla kontroll på mina egna preferenser och subjektiva idéer. Det är viktigt att försöka undvika att blanda in dem eftersom det lätt leder till att regeln lätt får det innehåll som egentligen är ens egna önskade resultat.⁴ Jag märkte dock fort att de allmänna domstolarna nästan fullständigt saknar rättspraxis som liknar sms-lån, därför valde jag även att analysera några av ARN:s beslut som rörde tvister mer liknande sms-lån. Dessa beslut är inte av samma tyngd vid bedömning av rättsfrågor som rättsfallspraxis från allmänna domstolarna,⁵ men användbara som diskussionsmaterial. Därutöver har jag använt mig av rättslig litteratur inom områdena avtalsrätt, konsumenträtt och straffrätt.

Lagstiftningen jag använder mig av är AvtL 31§, 36§, BrB 9:5§ och KKrL 2§, 5§, 6§, 12§, 49§, 51§ för att undersöka det rättsliga skyddet för sms-låntagare. Den civilrättsliga ockerbestämmelsen i AvtL 31§ har funnits i nästan hundra år och skapades för att få bukt på missbruk av ekonomisk övermakt. Sms-lån har ofta höga räntor och kreditkostnader och människorna som tar lånen är ofta i ett utsatt läge och sms-lånen är kanske deras sista utväg. BrB 9:5§ är en straffrättslig bestämmelse. Bestämmelsen skapades för att statsmakten skulle kunna förhindra att ocker förekommer och bestraffa beteenden som skulle kunna bedömas som brottsligt. Sedan år 1986 har bestämmelsen även ett andra stycke som innefattar kreditocker. Bestämmelsen är till för staten skall kunna stoppa näringsidkare som tar ränta eller annan ekonomisk förmån, som står i uppenbart missförhållande till motprestationen, utan att behöva utreda varje enskild målsägandes personliga och ekonomiska situation likt i första stycket. Det är andra stycket i bestämmelsen som är mest intressant i denna uppsats eftersom sms-långivare är näringsidkare som tar höga räntor för lån.

---

¹ Sandgren "Rättsvetenskap för uppsatsförfattare", 2007, s. 39

² Sandgren "Rättsvetenskap för uppsatsförfattare", 2007, s. 39

³ Westberg, "Prejudikatstolkningens ABC", 2000, s.2

⁴ Westberg, "Prejudikatstolkningens ABC", 2000, s.5

⁵ Bernitz - Heuman – Leijonhufvud – Seipel - Warnlings Nerep -Vogel "Finna rätt; Juristens källmaterial och arbetsmetoder", 2012, s.133

AvtL 36§ är en generalklausul som syftar till att komma till rätta med avtal som i något avseende är oskäligt, utan att vara ogiltigt. Rättsföljden vid ett käromåls bifall är jämkning eller ogiltigförklaring av ett visst avtalsvillkor eller att hela avtalet jämkas alternativt helt ogiltigförklaras. Bestämmelsen skulle t.ex. kunna tillämpas på lån med oskäligt höga räntor för att minska räntesatserna.

Anledningen till varför jag valde att analysera och diskutera kring konsumentskyddet i KKrL är för att sms-lån är en typisk konsumentkredit. Sex bestämmelser ur lagen är direkt tillämpbara på sms-lån och en analys krävs därför av dessa för att kunna svara på mina frågeställningar. För att kunna analysera bestämmelserna krävdes det att jag förutom analyserade förarbetena till KKrL också beaktade KOV:s allmänna råd om konsumentkrediter. 2§ beskriver vad en effektiv ränta är. 5§ stadgar att KKrL är indispositiv. 6§ förordnar vad ”god kreditgivningssed” innebär. 12§ beskriver hur en kreditprövning skall gå till samt stadgar att alla näringsidkare ska göra kreditprövning, oavsett hur stort kreditbeloppet är eller hur lång löptid för krediten det är. 49§ vad KOV och FI har för roller i att följande av lagen sker. 51§ stadgar vilka straff kreditgivarna får om de missköter kreditprövningen.

1.5 Disposition

Uppsatsen består av fem kapitel utöver det inledande. Andra kapitlet behandlas sms-lån, lånens konstruktion, målgrupp och vad effektiv ränta är utreds. I tredje kapitlet klargörs vad som avses med det civilrättsliga begreppet ”ocker” i 31§ AvtL. Den viktiga generalklausulen i 36§ AvtL behandlas också, liksom den straffrättsliga bestämmelsen i BrB 9:5.

I fjärde kapitlet utreds vilket konsumentskydd lagstiftningen innehåller för sms-låntagarna. Femte kapitlet består av en klarläggelse över vilka förslag till förbättring det finns för konsumentskyddet, mina egna åsikter kring förslagen finns också med. Sjätte kapitlet består av mina slutsatser.

2. Sms-lån

2.1 Sms-lånens konstruktion

Idag finns det cirka 40 aktörer på sms-lånemarknaden.⁶ Sms-långivarna är finansiella institut som är registrerade hos FI, men står under tillsyn av KoV.⁷ Sms-lån är en typ av blanco-lån, vilket innebär att lånen inte har någon säkerhet.

Fram tills första januari 2011, då den nya konsumentkreditlagen trädde i kraft, behövde sms-långivarna inte göra någon kreditprövning eftersom lånen ansågs ha en alltför kort löptid och lånesummorna vara för små. Trots de nya regler i konsumentkreditlagen, som fastställer att kreditprövning måste göras av kreditgivarna, är det fler sms-lån än någonsin som hamnar hos Kronofogdemyndigheten på grund av att de är obetalda. Sms-långivarna marknadsför vanligtvis sms-lånen med att de går fort att få tillgång till lånesumman, har kort löptid med enkel ansökan via sms, mail eller ett telefonsamtal, samt att de är räntefria. Personen som tar lånet behöver inte heller titta kreditgivaren i ögonen eller berätta om anledningarna till varför de ska ta lånet, vilket jag tror är en stark bidragande orsak till mängden av sms-lån som ges ut i Sverige. De negativa aspekterna med sms-lån är exempelvis den höga kreditkostnaden och den effektiva räntan som kan variera mellan några hundra och flera tusen procent, det nämns självklart inte i marknadsföringen.

Avgiften som företagen tar för lånet benämns i många olika termer av sms-långivarna. Administrationskostnad, administrationsavgift, uppläggningsavgift, och handläggningskostnad är några av de termer som benämns för kreditkostnaden. Företagen tar även ofta en avgift för sms:et på 10-30 kronor.⁸ Andra avgifter som kan förekomma är förseningsavgift, aviavgift och dröjsmålsränta.

Mobillån AB var det första företaget i Sverige som började med sms-lån.⁹ På nästa sida är ett exempel från Mobillån AB och företaget Kredi365 över hur kostnaderna ser ut för olika sms-lån med en löptid på en månad.¹⁰

---

⁶ http://www.smslan.se/smslan_fakta, 2012-09-14 kl 15:30

⁷ <http://www.FI.se/Konsument/Fragor-och-svar/Lana/#N0>, 2012-10-02 kl 10:05

⁸ Konsumentverket, Rapport 2007:17, "En kartläggning av unga vuxnas erfarenheter av sms-lån", s.4

⁹ <http://www.mobillan.se/om-oss/>, 2012-10-15 kl 11:02

¹⁰ <http://www.mobillan.se/priser-smsl%C3%A5n/> 2012-10-15 kl 11:09 och <http://www.kredit365.se/Priser/> 2012-10-15 kl 11:50

Mobillån AB:s kreditkostnader:

Lån (Kr)	Uppläggningsavgift (Kr)	Ränta (Kr)	Totalt (Kr)	Nominell årsränta	Effektiv ränta
1000	80	225	1305	250,00%	3104,61%
2000	80	375	2455	216,35%	1253,81%
3000	80	520	3600	202,60%	884,97%
4000	80	730	4810	214,71%	884,97%
5000	80	930	6010	219,69%	865,61%

Det är även en ansökningskostnad på 30 kronor för sms:et plus eventuella kostnader hos mobiloperatören.

Kredi365:s kreditkostnader:

Lån (Kr)	Uppläggningsavgift (Kr)	Fakturaavgift (Kr)	Ränta (Kr)	Totalt (Kr)	Nominell årsränta	Effektiv Ränta
1 000	425	45	98	1 568	119 %	23 707 %
2 000	425	45	196	2 666	119 %	3 202 %
3 000	425	45	293	3 763	119 %	1 475 %
4 000	425	45	391	4 861	119 %	972 %
5 000	425	45	489	5 959	119 %	746 %

Anledningen till att jag valt att visa dessa två företags kreditkostnader för sms-lån, är för att visa de stora skillnaderna i kreditkostnader på sms-lånemarknaden. Den största skillnaden är den effektiva räntan, vilken skiljer upp till flera tusen procent mellan lånen och företagen. Ett sms-lån hos Kredi365 på 1000 kronor har en effektiv ränta på 23707 %, samma lån hos Mobillån har en effektiv ränta på 3104 %. Även räntan och uppläggningsavgiften skiljer sig mycket mellan företagen. Kredi365 har ungefär hälften så hög ränta för lånen, men en uppläggningsavgift på 345 kronor mer för varje lån.

2.2 Effektiv ränta och nominell årsränta

Effektiv ränta måste anges i all marknadsföring för sms-lån. Den effektiva räntan är ett jämförelsemått, som anger vad krediten årligen kostar i procent. I 1§ i förordningen (2010:1855) om beräkning av effektiv ränta vid konsumentkrediter stadgas att den matematiska formeln för beräkning av effektiva räntan ska beräknas i enlighet med Europaparlamentets och rådets direktiv 2008/48/EG. Den formeln är komplicerad och

använder sig av många variabler, därför har jag valt att inte redovisa den i denna uppsats och istället sammanfattat dess innebörd.

Effektiv ränta fastställs i KKrL 2§ sista stycket. Sammanfattningsvis kan man säga att den effektiva räntan är den totala kreditkostnaden angiven som årlig ränta beräknad på kreditbeloppet, hänsyn ska tas till delbetalningar under löptiden. Den effektiva räntan är oftast högst för de mindre sms-lånen på 1000 kronor. Förutom att räntan är högre rent procentuellt är även uppläggningskostnaden samt ansökningskostanden högre, vilket bidrar till att mindre lån har högre effektiv ränta.

Nominell ränta är enklare att räkna ut. Ett lån på 1000 kronor med en löptid på en månad och 5 % i ränta, har en periodränta på 5 % och en nominell årsränta på 5 % X 12 månader = 60 %. Ett likadant lån med en löptid på tre månader, har en periodränta på 5 % med en nominell årsränta på 5 % X 4 (tiden löper under ett kvartal) = 20 %

2.3 Sms-lånen hos Kronofogdemyndigheten

Under första halvåret år 2012 fick Kronofogdemyndigheten in 24337 obetalda sms-lån, fler än någonsin.¹¹ Det var en ökning med 70 % gentemot samma period år 2011.¹² 2011 kom det in sammanlagt 33063 obetalda sms-lån. Ungdomarna stod då för 19 % av de obetalda lånen och skillnaden mellan män och kvinnor var minimal. När sms-långivarna etablerade sig i Sverige år 2006 stod ungdomarna för 40 % av de obetalda lånen.¹³

Karolina Kull, förebyggare på Kronofogdemyndigheten säger på Kronofogdemyndighetens hemsida:

”Ungdomar är en ekonomiskt utsatt grupp eftersom de ofta saknar fast anställning och regelbunden inkomst. En bättre kreditprövning skulle göra att färre ärenden kom till Kronofogden”¹⁴

Många som tar sms-lån har redan skulder och ska enligt lag därför inte få låna pengar om kreditprövningarna gjorts ordentligt. Kronofogdemyndigheten gjorde en studie på 600 personer, och av dessa skulle en tredjedel av lånen inte ha beviljats om normala kreditprövningar gjorts.¹⁵ Sms-långivarna utnyttjar nog låntagarna för att tjäna mer pengar på räntor och avgifter som uppkommer då konsumenten inte betalar i tid (återkommer till detta i fjärde kapitlet).

---

¹¹ <http://kronofogden.se/5928.html>, 2012-09-29 kl 14:14

¹² <http://kronofogden.se/5928.html>, 2012-09-29 kl 14:14

¹³ PDF ”Ökning av obetalda sms-lån” en rapport av Kronofogden, Finns att hämta på: <http://www.kronofogden.se/Okningavobetaldaasmn.html>, 2012-10-15 kl 15:14

¹⁴ <http://kronofogden.se/Okningavobetaldaasmn.html>, 2012-10-10 kl 15:23

¹⁵ <http://kronofogden.se/5928.html> - 2012-09-29 kl 14:45

3. Ocker och jämkning

3.1 Inledning

När företag eller personer begagnar sig av exempelvis höga räntor likt sms-långivarna kan ocker anses förekomma. Inget sms-lån har någonsin ogiltigförklarats pga. ocker enligt AvtL 31§, ingen sms-långivare har heller åtalats för ocker enligt BrB 9:5§. I detta kapitel kommer jag bena ut vilka rekvisiten är i de olika lagarna, samt gå igenom ett rättsfall som rör BrB 9:5§. Slutet av kapitlet innehåller en analys kring tillämpningen av ocker på sms-lån, samt en analys av tillämpningen av 36§ AvtL.

Bestämmelser om ocker finns på två olika ställen i lagen, i AvtL 31§ och i BrB 9:5§. Dessa två ska inte förväxlas utan ska tolkas var för sig.

3.2 AvtL 31 §

AvtL 31§ är en civilrättslig lag som är dispositiv. Eftersom lagen är civilrättslig är det käranden som väcker talan mot svaranden. Rättsföljderna av bestämmelsen är att vid ett bifallet käromål ska avtalet ogiltigförklaras.

Ocker innebär att en part otillbörligt utnyttjar någon annans parts trångmål, oförstånd, lättsinne eller beroende ställning till att få fördelar i samband med avtal, köp eller kreditgivning. Den rättshandlade ska redan befinna sig i ett ofördelaktigt läge och medkontrahenten vet om det och utnyttjar det till sin fördel.¹⁶ Lagen innefattar två typer av ocker, kreditocker och sakocker. Kreditocker är t.ex. när en person lånar pengar till en annan person och tvingar den personen att skriva på ett skuldebrev med en mycket högre summa. Sakocker är t.ex. när en person säljer något till en annan person för ett orimligt högt pris.¹⁷ *I denna uppsats kommer jag fokusera på kreditocker eftersom sms-lånen behandlar lån av pengar.*

AvtL är från år 1915 och lydelsen i 31§ har nästan inte ändrats sen dess. Lagen skapades för att få bukt på missbruk av ekonomisk övermakt. Tidigare hade Sverige försökt komma till rätta med det genom att upprätta ett räntetak. Om en person tog högre ränta än räntetaket betraktades det som ocker och medförde vanligtvis både ett kriminellt ansvar och ett förverkande av den utsatta räntan.¹⁸ Räntetaket togs bort i mitten av 1800-talet och det var därefter fritt att avtala om vilken ränta lånet skulle ha. Avtalsfriheten som uppstod bidrog till missbruk av beroende ställning.¹⁹

---

¹⁶ Ramberg – Ramberg ”Allmän avtalsrätt”, 2010, s.74

¹⁷ Adlercreutz – Gorton, ”Avtalsrätt 1”, 2011, s. 262

¹⁸ NJA II 1915 s.245

¹⁹ NJA II 1915 s. 245

Ett nytt ockerbegrepp behövde därför skapas. Ocker skulle nu istället karakteriseras i egenskap av ett förfarande genom vilken någon begagnar sig av medkontrahentens bekymmersamma ställning till att själv skapa sig oskäligen vinst.²⁰ Lagen ändrades år 1987 och ogiltighet kan nu även inträda vid utnyttjande av ett beroendeförhållande mellan den som ingått avtalet och en tredje person.²¹

31§) Har någon begagnat sig av annans trångmål, oförstånd, lättsinne eller beroende ställning till att taga eller betinga sig förmåner, vilka stå i uppenbart missförhållande till det vederlag, som må hava blivit erlagt eller utfäst, eller för vilka något vederlag icke ska utgå, vare rättshandling, som sålunda tillkommit, icke gällande mot den förfördelade.

2st. Lag samma vare, där sådan otillbörligt förfarande, som i första stycket avses, ligger annan till last än den, gent emot vilken rättshandlingen företogs, och denne ägde eller bort äga kunskap därom.

Det finns en huvudregel med två rekvisit för ocker i paragrafens första stycke. Det första är att en part ska utnyttja medkontrahentens trångmål, oförstånd, lättsinne eller beroende ställning. Det andra rekvisitet är att förmånen ska stå i uppenbart missförhållande till vederlaget. Om käranden lyckas bevisa att båda dessa rekvisit är uppfyllda kan avtalet ogiltigförklaras.

- Trångmål: trångmål innebär inte endast ekonomiskt trångmål utan även annan nödställd benägenhet t.ex. sjönöd eller annan livsfara.²² I rättsfallet NJA 1964 s.213 beviljade en långgivare ett lån till ett bilföretag, som var i ekonomiskt trångmål. Låntagaren hade omdömeslöst och lättsinnigt tagit hand om bilaffärsbolagets ekonomi. Eftersom långgivaren inte förstod att låntagaren var i ekonomiskt trångmål, eller att låntagaren handlade oförståndigt eller lättsinnigt, ogillades kärandens yrkanden.
- Oförstånd: med oförstånd menas bristande omdömesförmåga i allmänhet eller beträffande det avtalet rör sig om. När en person är berusad kan vara ett exempel på bristande omdömesförmåga.²³ Även viljesvaghet torde kunna hänföras under bestämmelsen.²⁴ Rättsfallet RH 2005:36 är ett exempel på när rekvisitet oförstånd är tillämpligt. En kvinna har i rättsfallet utnyttjat en äldre mans oförstånd till att lämna penninggåvor till henne. Mannen hade minnesproblem och därmed bristande omdömesförmågan, vilket hon visste och utnyttjade. Hovrätten stadgade att gåvorna enligt AvtL 31§ skulle gå åter.²⁵ Ett annat exempel på oförstånd kan vara när t.ex. en person vill betala ovanligt mycket mer än vad en vara eller tjänst är värd.²⁶
- Lättsinne: i förarbetena framgår det att lättsinne särskilt nämndes eftersom erfarenhet visade att många framförallt unga personer i förhoppningar om arv

---

²⁰ NJA II 1915 s. 245

²¹ Prop 1987/87:72 s.14

²² NJA II 1915 s 246

²³ NJA II 1915 s 246

²⁴ Adlercreutz – Gorton, ”Avtalsrätt 1”, 2011, s. 257

²⁵ Se även NJA 1981 s. 718 som rör rekvisitet oförstånd

²⁶ Ramberg, ”Allmän avtalsrätt”, 2010, 8e upplagan s.75

eller bidrag från förmögna släktingar blir lurade av ockrare. Att en person vill betala ovanligt mycket mer kan enligt förarbetena även vara ett tecken på lättssinne.²⁷ Lättsinne kan också vara om lånade pengar används för dyra semesterresor eller hasardspel.²⁸

- Beroende ställning: utnyttjande av beroende ställning är när någon drar nytta av motpartens eller en tredje parts beroendeförhållande till denna för att själv bereda sig oskäligen vinning.²⁹

I AvtL 31§ beskrivs ett medvetet utnyttjande av motpartens oförmånliga läge och därför kan det hävdas att regeln inte ska tillämpas för att döma till ocker vid sms-lån, eftersom sms-långivarna saknar kunskap om kredittagarna.³⁰ Sms-långivarna har dock insikt om risken att det kan vara utnyttjande av motparten menar, universitetslektorn vid Göteborgs universitet Claes Martinson i en artikel från SvJT.³¹ Företagen har intern statistik på frekvensen av betalningsproblem hos kunderna. Det ingår i deras affärsmodell att en viss andel av låntagarna inte kan betala tillbaka lånen och därmed måste betala höga kreditkostnader menar Martinson i artikeln.³²

I AvtL 31 står ingenting uttryckligen om långgivarens insikt kring den allmänna risken. I andra stycket finns det dock ett argument som skulle kunna bidra till att regeln ändå skulle kunna tillämpas. Enligt andra stycket ska en avtalspart ansvara om otillbörligheten ligger tredje man till last och han/hon ”ägde eller bort äga kunskap därom”. Om långgivaren haft kunskap eller borde haft kunskap om motpartens individuella situation och riskerna att låna ut pengar till den personen skulle långgivaren kunna dömas till att ha bedrivit ocker. Avtalet skulle i sådana fall ogiltigförklaras och låntagaren få sina pengar tillbaka. Martinson menar, att även om andra stycket med största sannolikhet inte går att tillämpa på sms-lånen, eftersom det rör avtal med tre personer, visar regeln att lagstiftaren laborerar med riskfördelning.³³

”Vissa saker kan avtalsparten inte komma ifrån att han borde känna till och vissa borde han beroende på omständigheterna rent av aktivt ha tagit reda på. Att lägga vikt vid vad en avtalspart borde känna till på ett vidare sätt än vad lagstiftaren ursprungligen föreställde sig är inget främmande i juridisk argumentation. Notera dock att jag här inte anför argumentet för att det är särskilt starkt, utan för att exemplifiera att man inte behöver gå särskilt långt för att finna argument för att lägga avsiktlig okunnighet till last för avtalsparter i vissa avtalsformer. Det är ingen främmande tanke”.³⁴

Martinson är noga med att fastställa att det inte är ett starkt argument, men att det inte är främmande i juridisk argumentation att lägga vikt vid vad en avtalspart *borde* känna till på ett vidare sätt än vad lagstiftaren ursprungligen hade tänkt sig.

---

²⁷ NJA II 1915 s 246

²⁸ NJA 1963 s. 195. Se även: Grönfors – Dotevall ”Avtalslagen – En kommentar”, 2010, 4e upplagan s.212

²⁹ Prop 1987/87:72 s.14

³⁰ Ramberg - Ramberg ”Allmän avtalsrätt”, 2010, s.74-75

³¹ Martinson, Claes, SvJT 2010 s.248, ”Lån i telefonen dags att hantera vad vi har”

³² Martinson, Claes, SvJT 2010 s.248, ”Lån i telefonen dags att hantera vad vi har”

³³ Martinson, Claes, SvJT 2010 s.248, ”Lån i telefonen dags att hantera vad vi har”

³⁴ Martinson, Claes, SvJT 2010 s.248, ”Lån i telefonen dags att hantera vad vi har”

Jag anser att den enda otillbörligheten som skulle kunna vara tillämplig på sms-lån är trångmål. Sms-långgivaren kan antagligen inte veta ifall låntagaren är oförståndig eller lättsinnig. Att ett beroendeförhållande existerar anser jag inte heller är troligt eftersom personen som beviljar lånet antagligen inte vet vem låntagaren samt att utbudet av olika typer av sms-lån är enormt.

Att en sms-långgivare hade kunskap eller borde haft kunskap om en sms-låntagares ekonomiska trångmål är med största sannolikhet svårt att bevisa. En situation som skulle kunna uppstå är att en sms-långgivare gör en kreditprövning som visar att låntagaren inte ska bli beviljad lånet på grund av personens ekonomi, men ändå beviljas lånet. Sms-låntagaren vet då om låntagarens ekonomiska trångmål och om då förmånen står i uppenbart missförhållande till motprestationen är bägge rekvisiten uppfyllda och avtalet bör kunna ogiltigförklaras. Torbjörn Ingvarsson, som är docent i civilrätt vid Uppsala universitet, ansåg i en artikel i JT att ocker enligt 31§ AvtL inte vanligtvis ska kunna tillämpas på sms-lån med extrema effektiva räntor, eftersom att kunderna känner eller borde känna till att sms-lånen har högre ränta än långfristiga krediter med god säkerhet.³⁵ Att en sms-långgivare vet om sms-låntagarens ekonomiska trångmål och utnyttjar det tror jag dock inte är vad Ingvarsson kallar vanligt fall och bör kunna ogiltigförklaras enligt 31§.

Även om det i teorin är möjligt att ogiltigförklara ett sms-låneavtal med AvtL 31§, är det nog i praktiken oerhört svårt. Lagen är från 1915 och skapades inte för dagens kreditavtal. Sen år 2006 när sms-långgivarna började etablera sig på marknaden har det inte startats en enda process gentemot sms-långgivarna.

En sms-långgivare som lånar ut pengar vill självfallet ha tillbaka pengarna. Därför är det viktigt att sms-långgivaren frivilligt kan bestämma om och till vem sms-långgivaren vill låna ut pengar (avtalsfrihet). Om låntagaren inte skulle vara bunden av avtalet, skulle han/hon kunna göra oförtjänt vinst på sms-långgivarens förlust. I sådana fall är principen om rättslig sanktionerad avtalsbundenhet lätt att acceptera. Avtalsrättens uppgift blir med den utgångspunkten att försäkra att parterna haft möjlighet att uttrycka sin fria vilja utan påtryckningar, såsom trångmål, lättsinne, oförstånd och beroende ställning. Det är förhållandena vid avtalets ingående som hamnar i fokus och avtalsinnehållet är i underordnad betydelse, eftersom båda parterna då bör ha fått gehör för sina önskningar. AvtL 31§ existerar inte för att motverka oskäligen avtalsinnehåll utan för att hindra otillåtna påverkningar som leder fram till avtalets ingående. AvtL 36§ bör därför vara mer tillämplig på sms-lån än 31§, eftersom inte sms-långgivaren behöver veta om låntagarens utsatthet (mer om AvtL 36§ i avsnitt 3.5).

3.3 BrB 9:5§

BrB 9:5§ är en straffrättslig lag. Det är åklagarens uppgift att bevisa gärningen och att den omfattas av den åtalades uppsåt. Straffet för ocker är böter eller fängelse upp till två år. Är brottet grovt, kan fängelse upp till fyra år utdömas.

---

³⁵ Ingvarsson, Torbjörn, JT 2009-10 NR 2 s.388-389, "Lån i telefon - dags att reglera?" finns även på: http://ingvarssonjuridik.se/publikationer/384-2009_10_2.pdf, 2012-10-16

BrB 9:5 1st: Den som vid avtal eller någon annan rättshandling begagnar sig av någons trångmål, oförstånd, lättsinne eller beroende ställning till att bereda sig förmån, som står i uppenbart missförhållande till vederlaget eller för vilken vederlag inte ska utgå, döms för ocker till böter eller fängelse i högst två år.

I första stycket finns två rekvisit för att gärningen ska kunna bedömas som ocker. Båda dessa rekvisit måste bevisas av åklagaren för att gärningsmannen ska kunna bli dömd. Första rekvisitet är att gärningsmannen utnyttjat brottsoffrets, trångmål, oförstånd, lättsinne eller beroende ställning för att själv bereda sig vinning. Andra rekvisitet är att förmånen ska stå i uppenbart missförhållande till vederlaget.

I andra stycket stadgas regler om ocker i samband med näringsverksamhet.

BrB 9:5 2st: För ocker döms också den som vid kreditgivning i näringsverksamhet eller i annan verksamhet, som bedrivs vanemässigt eller annars i större omfattning, bereder sig ränta eller annan ekonomisk förmån, som står i uppenbart missförhållande till motprestationen.

Kreditocker som stadgas i andra stycket är ett undantag från bestämmelsens första stycke. Om kreditgivaren driver kreditgivning i näringsverksamhet eller i liknande verksamhet, fordras inte att det första rekvisitet i första stycket kan bevisas vara uppfyllt för att kreditgivaren ska kunna dömas. Det räcker med att det andra rekvisitet är uppfyllt, d.v.s. att räntan eller annan förmån, står i uppenbart missförhållande till motprestationen (lägg här märke till att även ordet ränta står med i rekvisitet tillskillnad från i första stycket).

Bevisning av ocker enligt första stycket är tidskrävande och besvärligt. Utredningar om varje enskild målsägandes personliga och ekonomiska situation krävs, samt klarläggande om vilken kännedom den misstänkte haft. Utredningarna kompliceras också av att målsägandena ofta även är ovilliga att redovisa sina privata förhållanden. I bestämmelserna om kreditocker krävs ingen bevisning av motpartens underläge eller utnyttjande av svaghet.³⁶ *I resterande delen av detta kapitel kommer jag därför endast diskutera kring 9:5§ andra styckets tillämpbarhet på sms-lån.*

I förarbetena till BrB 9:5§ framgår det att undantaget i andra stycket kom till för att enklare ingripa mot verksamheter som sysslade med ocker på den ”grå lånemarknaden”.³⁷ Den ”grå lånemarknaden” innefattar utlåning av mindre belopp med kort löptid.³⁸ Verksamheter som inte omfattas av den kreditpolitiska lagstiftningen, eller är föremål för särskild insyn, eller kontroll från statens sida, är också verksamheter på den ”grå lånemarknaden”. Sms-långivarna är exempel på företag idag som skulle kunna anses vara verksamma inom den grå lånemarknaden, eftersom de inte är under tillsyn av FI och lånar ut mindre belopp med kort löptid

Personer som är utsatta för gärningar som kan anses vara kreditocker, anmäler sällan brottet. En väsentlig orsak till det är enligt förarbetena, att personer som lånar pengarna ofta är beroende av att låna pengar av borgenären igen.³⁹ Det är sannolikt också en av

---

³⁶ Jareborg - Friberg, ”Brotten mot person och förmögenhetsbrotten”, 2010, s.209

³⁷ Prop 1985/86:65 s. 2

³⁸ Prop 1985/86:65 s. 37

³⁹ SOU 1983:50 s. 198

anledningarna till varför det finns så få rättsfall Sverige där bestämmelserna i BrB 9:5§ andra stycket prövats i domstol.

Enligt förarbetena till BrB 9:5§ måste en rad olika omständigheter bedömas för att rekvisitet i andra stycket ”räntan, eller annan ekonomisk förmån skall stå i uppenbart missförhållande till motprestationen” ska kunna anses vara uppfyllt.⁴⁰ Räntenivån ska granskas, men främst risktagandet från borgenären måste bedömas och lånets löptid.⁴¹ Kreditvillkoren för likartade lån på den reglerade kreditmarknaden ska också jämföras, exempelvis ett lån på en bank. I jämförelsen ska också beaktas att finansbolagen regelmässigt tar en högre ränta på grund av deras upplåningssituation.⁴² Sms-långivare är exempel på finansiella institut som regelmässigt troligen kan få ta högre ränta pga. deras upplåningssituation. Att kreditstarka låntagare kan vara villiga att betala extra för snabbare krediter än vad en bank kan erbjuda ska också räknas in i bedömningen om missförhållandet till motprestationen, enligt Jareborg och Friberg.⁴³ De fastställer även att gäldenärens ekonomiska situation ska vägas in i bedömningen av huruvida BrB 9:5§ andra stycket är tillämpbar, trots att det inte omnämns i bestämmelsen. Bedömningen om huruvida kreditvillkoren är godtagbara grundar sig på kreditrisken, och denna påverkas givetvis av gäldenärens ekonomi.⁴⁴

Riktlinjer för skälighetsbedömning nämns i förarbetena, dessa är dock endast ”tumregler” och det är viktigt att tänka på att det är en uppgift för domstolarna i det enskilda fallet att bedöma ifall kreditvillkoren står i uppenbart missförhållande till motprestationen.⁴⁵

”För en osäker fordran har utredningen ansett det rimligt att ställa upp en tumregel som innebär att gränsen dras vid förmåner som svarar mot 100 procent i omräknad årsränta. För en säker fordran som avser ett inte obetydligt belopp och löper under minst sex månader skulle motsvarande toleransnivå enligt utredningen kunna ligga någonstans där räntan är tre å fyra gånger så hög som riksbankens diskonto”.⁴⁶

Tumregeln innebär att för en osäker fordran är gränsen för hur hög förmånen får vara är 100 % i effektiv ränta. Det betyder att en borgenär får ta ut vederlag på 100 % för en osäker fordran. I utredningen nämns det dock ingenting om löptiden för den osäkra fordran. I förarbetena till BrB 9:5§ fastställs det att effektiv ränta kan vara missvisande för korta lån (återkommer till det senare när jag analyserar NJA 1995 s.430). Därför anser jag att tumregeln inte bör gälla för sms-lån trots att sms-lån är exempel på osäkra fordringar.

I förarbetena framgår att ränta eller annan ekonomisk förmån avser det sammanlagda värdet av den kompensationen kreditgivaren betingar sig som vederlag för att lämna krediten.⁴⁷ Det är, således inte bara räntan som ska vägas in i bedömningen av

---

⁴⁰ Prop 1985/86:65 s. 41

⁴¹ Prop 1985/86:65 s. 41

⁴² Prop 1985/86:65 s. 41 och 42

⁴³ Jareborg - Friberg, ”Brotten mot person och förmögenhetsbrotten”, 2010, s.208

⁴⁴ Jareborg - Friberg, ”Brotten mot person och förmögenhetsbrotten”, 2010, s.210

⁴⁵ Prop 1985/86:65 s. 42

⁴⁶ Prop 1985/86:65 s. 42

⁴⁷ Prop 1985/86:65 s. 46

förhållandet mellan prestationerna, utan också kostnader för lånuppläggning, kreditupplysningar m.m.

Ett bra exempel på hur ett sms-låns vederlag ser ut finns i tabellen i avsnitt 2.1. Ett lån på 2000 kronor med en löptid på en månad har en total kostnad på 2455 kronor och består av 375 kronor i ränta och 80 kronor i uppläggningsavgift. Lånet har således en total ränta på cirka 19 % (uppläggningsavgift och ränta inräknat) om lånet betalas tillbaka inom 30 dagar, en nominell årsränta på 216,35 % samt en effektiv ränta på 1253,81 %. Kostnaden för sms:et på trettio kronor är inte inräknat.

Enligt Jareborg och Friberg är en ränta på 50 kronor per vecka för en ”tämmligen säker” fordran på 2000 kronor inte att anse som ocker, även fast det ger en mycket hög årsränta.⁴⁸ Ifall exemplet skulle gälla för en månad skulle kostnaden vara 2200 kronor totalt (2000 + 50 X 4). Mobillåns sms-lån på 2000 kronor, har en veckokostnad på cirka 120 kronor, (kostnaden för sms:et inräknat). Således har företaget Mobillåns sms-lån, ifall det betalas tillbaka inom löptiden, en veckokostnad som är mer än dubbelt så hög som Jareborg och Fribergs exempel. Sms-lån är dock inte en ”tämmligen säker” fordring eftersom ingen säkerhet ges. Mobillåns sms-lån är enligt min mening inte av ockerkaraktär, eftersom Mobillån risktagande får anses stå proportion till räntan och förmånerna.

För att belysa BrB 9:5§ tillämpningsbarhet, tjänar rättsfallet NJA 1994 s.430 som illustration.

I rättsfallet NJA 1995 s.430 blev Raymond C som var företrädare för Union Eurocredit AB åtalad för ocker i näringsverksamhet enligt BrB 9:5§ andra stycket. Eurocredit bedrev kreditgivning och beviljade lån till tre gäldenärer. Två av lånen var på 3000 kronor och ett av lånen var på 4000 kr. Kredittiden var tretton månader. Den effektiva räntan på de olika lånen var 125 %, 132 % och 137 %. Raymond hade i samtliga fallen berett sig ränta och annan ekonomisk förmån som stod i uppenbart missförhållande till motprestationen.

Lånen hade en rak ränta på 2 % per månad, men räntan erlades på hela lånebeloppet även om lånebeloppet sjönk på grund av amorteringar. De tre lånen hade sammanlagda avgifter på 420-440 kr som bestod av uppläggningskostnader, personupplysningskostnader samt postförskottsavgift. Även dem kostnaderna ska räknas in i den effektiva räntan enligt förarbetarna.⁴⁹ Byrådirektören för KoV uttalade sig i fallet, och sa att den högsta effektiva räntan för kreditinstitut uppgick till 40 % för den tidpunkten.

När bedömningen för om det förelåg ett uppenbart missförhållande mellan krediterna och vederlaget för dem, uttalade HD att den samlade kreditkostnaden uttryckt som effektiv ränta kunde anses vara missvisande. Det berodde på att krediterna var på lägre belopp med kort löptid vilket, i sin tur leder till att nominellt sett mindre belopp kan motsvara en hög årsränta, utan att det är rimligt att bedöma transaktionen som ockermässig.

---

⁴⁸ Jareborg - Friberg, ”Brotten mot person och förmögenhetsbrotten”, 2010, s.209

⁴⁹ Prop 1985/86:65 s. 42

”För mindre lån med så kort löptid som kanske endast några veckor eller t.o.m. dagar kan en viss, nominellt sett, mindre ersättning motsvara en mycket hög årsränta, utan att det därför är rimligt att bedöma transaktionen som ockermässig”.⁵⁰

HD och finansinspektionen bedömde därför att den effektiva räntan inte endast kunde läggas till grund för bedömningen om missförhållandet mellan krediterna och vederlagen. Den effektiva räntan skulle bedömas i ljuset av lånevillkoren i övrigt. Raymond ansåg att räntesatserna som var tillämplade på lånen var motiverade med hänsyn till att Eurocredit hade en upplåningsränta på 20 %.

HD fastställde att även med hänsyn till kreditrisken som Raymond hade till följd av att lånen hade lämnats utan säkerhet och den upplåningsräntan Eurocredit hade var, räntorna mycket höga. Även de ekonomiska förmåner som bolaget berett sig, ansåg HD var för höga. HD fastslog därför hovrättens och tingsrättens dom att Raymond gjort sig skyldig till ocker enligt BrB 9:5§ andra stycket och skulle dömas till böter.

Sammanfattningsvis var faktorerna som ledde till HD:s ställningstagande; kreditrisken, låne-konstruktionen, den höga effektiva räntan i förhållande till andra aktörer på marknaden, samt långgivarens upplåningssituation. Detta är det senaste fallet då någon dömts för ocker enligt BrB 9:5§.

3.4 Diskussion kring sms-lån och ockerreglerna

Varför får sms-långgivarna fortsätta med extremt höga effektiva räntor när Raymond, företrädare för Eurocredit i rättsfallet NJA 1995 s. 430 blev dömd till ocker för en tämligen låg effektiv ränta? För att utreda den frågan krävs det en analys av skillnaderna i Eurocredits lån och sms-lån.

Enligt en granskning från SVT hade sms-långgivaren Folkia en effektiv ränta på 500 % för ett månadslångt lån på 1000 kronor.⁵¹ Vice- vd för bolaget Magnus Sjögren, menade att det är sättet att räkna som får räntorna att se så höga ut. Den effektiva räntan kan enligt Sjögren vara missvisande då det gäller att visa hur höga räntor ett sms-lån verkligen har. Uppläggningskostnaderna t.ex. betalas bara en gång och det är första månaden. I beräkningarna för effektiv ränta betalas uppläggningskostnaderna för lånet varje månad.

”För vår finansiella tjänst, som kan vara ett lån på 30 dagar, så har vi en öppningsavgift och en ränta. Allt det här räknas ju med i beräkningen. Grovt förenklat så räknar formeln ut som om man hade tagit lånet 12 månader i rad, när man i själva verket bara tar lånet under en månads tid. Och då blir procentsiffrorna höga”.⁵²

Även HD ansåg i NJA 1995 s. 430 att effektiv ränta är missvisande för korta krediter. I rättsfallet fastställde också HD att den effektiva räntan endast ska bedömas i ljuset av kreditvillkoren i övrigt. En helhetsbild över kreditvillkoren behövs därför för att bedöma om sms-långgivarna nyttjar sig av ocker enligt BrB 9:5 andra stycket.

---

⁵⁰ Prop 1985/86:65 s. 42

⁵¹ <http://www.svt.se/nyheter/ekonomi/trots-skyhoga-rantor-ockerlag-anvands-inte> - 2012-09-25 kl 14:25

⁵² <http://www.svt.se/nyheter/ekonomi/trots-skyhoga-rantor-ockerlag-anvands-inte> - 2012-09-25 kl 14:25

Sms-lån är en typ av blancolån d.v.s. lån utan säkerhet därför är det rimligt att räntorna är högre än bland exempelvis banker som kräver säkerhet för lånet. Eurocredit hade dock inte heller någon säkerhet för lånet.

Rekvisitet för kreditocker är att räntan, eller förmånen för krediten ska stå i uppenbart missförhållande till motprestationen. För att bedöma ifall det finns ett missförhållande krävs det en undersökning av räntenivån, samt sms-långivarnas risker med att ge ut krediter.

Skillnader mellan Eurocredits lån i NJA 1995 s.430 och sms-lånen från Mobillån och Kredi 365:

- Eurocredits lån hade en löptid på tretton månader, Mobillån och Kredi365 lån har en löptid på en månad.
- Eurocredit hade en s.k. rak ränta på 2 % per månad d.v.s. en ränta som betalades på det ursprungliga kreditbeloppet utan hänsyn till amorteringar. Vissa typer av sms-lån går att avbetala, men det är mycket ovanligt. De sms-lån jag har tagit som exempel sker det inga avbetalningar på.
- Eurocredit hade en upplåningsränta på 20 %. Det är inte bekant för mig vad sms-långivarna har för upplåningsränta, men enligt förarbetena till BrB 9:5§ tar regelmässigt finansbolag högre ränta än banker pga sämre utlåningssituation (se 3.3). Jag antar därför även att sms-långivarna har en relativ hög upplåningsränta.
- Eurocredit hade en effektiv ränta på ungefär 130 % för sitt tretton månaders långa lån på 3000-4000 kronor. Sms-långivarna har en effektiv ränta för sina månadslånga lån på 1000 kronor på cirka 3000-24000 %, dvs nästan 23 gånger högre effektiv ränta minst och upp till cirka 180 gånger högre effektiv ränta än Eurocredits. För lån med liknande summor d.v.s 3000-4000 kronor har sms-långivarna effektiva räntorna som är ungefär 7-10 gånger högre än Eurocredits.

Sms-långivaren Kredi365 effektiva räntor på 23707 % för ett månadslångt lån på 1000 kronor (se avsnitt 2.1), det beror med största sannolikhet på att en person kan låna pengar av dem trots att personen ifråga har en betalningsanmärkning.⁵³ En person med betalningsanmärkning är väldigt kreditsvag och därför bör en högre effektiv ränta vara rimlig, enligt förarbeten.

”En borgenär som lånar ut pengar till en kreditsvag gäldenär måste rimligen ha rätt att sätta räntan högre än eljest på grund av den risk som är förenad med krediten”.⁵⁴

Kredi365 har också höga fasta kostnader. Alla deras lån i tabellen i avsnitt 2.1, har en uppläggningsavgift på 465 kronor och en fakturaavgift på 45 kronor. Ett lån på 1000 kronor har då självklart mycket högre effektiv ränta, eftersom uppläggningsavgiften och fakturaavgiften är procentuellt mycket högre på mindre lån. Att räkna ut effektiv ränta på ett lån på 1000 kronor med höga fasta kostnader anser jag är väldigt missvisande, uppläggningsavgiften och fakturaavgiften betalas en gång och inte tolv gånger, som den görs vid uträkning av effektiv ränta.

⁵³ <http://www.kredit365.se/?gclid=1> - 2012-10-02 kl 11:54

⁵⁴ Prop 1985/86:65 s. 42

Sammanfattningsvis är svårt att bedöma ifall sms-långivarna utnyttjar sig av ocker utan att åsikten är påverkad. Räntornas storlekar och det faktum att sms-långivarnas målgrupp är människor med svag ekonomi som snabbt behöver ett lån känns inte humant. Medias smutskastning av sms-lånen påverkar säkerligen även ens åsikt. Ur en juridisk synvinkel, är den effektiva räntan emellertid den enda faktor som talar för ocker, och den effektiva räntan ska endast bedömas i ljuset av de övriga kreditvillkoren, enligt förarbeten och NJA 1995 s.430. Faktorerna som talar emot ocker är betydligt fler:

- Kort löptid - den effektiva räntan blir missvisande för lån med kort löptid eftersom den effektiva räntan visar vad krediten årligen skulle kosta.
- Avsaknaden av säkerhet - ibland till och med lån till människor med betalningsanmärkningar.
- Högre upplåningskostnad för sms-långivarna gentemot banker.

Effektiva räntor på några hundra till tusen procent anser jag borde vara rimligt med tanke på riskerna som sms-långivarna tar, men effektiva räntor på flera tusen procent likt kredi365 tusen kronors lån anser jag bör kunna dömas vara räntor, eller andra förmåner som står i uppenbart missförhållande till motprestationen. Rättsfallet NJA 1995 s.430 anser jag är en stark indikation på att för höga effektiva räntor inte ska få förekomma i samhället.

Det kanske viktigaste skälet till att inga sms-långivare blivit åtalade för ocker enligt 9:5§, beror antagligen på samhällets prioriteringar. Om en person anser att han/hon har blivit utsatt för ocker, skall brottet anmälas till polisen. Med anmälan som underlag beslutar senare polisen eller åklagaren om en förundersökning skall inledas. Sms-lån med skyhöga räntor förefaller sannolikt inte vara prioriterade⁵⁵ och därför startar nog oftast inte ens en förundersökning. Polisen och myndigheterna tror jag helt enkelt har viktigare saker att göra än att åtala sms-långivare. Låntagarna har ju faktiskt vanligtvis ingått avtalen i frivilligt och därför får man förutsätta att den lånesökande har koll på avtalets villkor och dess konsekvenser. En annan anledning till bristen på åtal tror jag till viss del beror på att; när en företeelse blivit så etablerad som sms-lån krävs det mod och integritet för att våga vara den som säger att kejsaren är naken.

3.5 AvtL 36§

AvtL 36§ antogs år 1976 och är en generalklausul som gör det möjligt att jämka hela eller delar av ett avtal, om villkoren däri bedömes oskäligen.⁵⁶ Oskäligheten behöver inte vara uppenbar för att ett avtalsvillkor ska jämkas eller ogiltigförklaras.⁵⁷ Enligt första stycket i bestämmelsen, behöver inte oskäligheten funnits vid avtalets ingående utan kan vara en effekt av ändrade förhållanden. Före år 1976 när lagen antogs hade den vidsträckta

---

⁵⁵ Mitt antagande bygger delvis på konsumentombudsmannen Gunnar Larson kommentar till SVT ” Vi har annat att göra än polisanmäla” från artikeln ”Riskfritt att låna ut pengar till extremränta”, <http://www.svt.se/nyheter/ekonomi/trots-skyhoga-rantor-ockerlag-anvands-inte>, 2012-10-15 kl 17:43

⁵⁶ Grönfors – Dotevall ”Avtalslagen – En kommentar”, 2010, 4e upplagan s.237

⁵⁷ Prop 1975/76:81 s.107

avtalsfriheten i Sverige börjat missbrukats utav starkare parter. I praktiken gick det till så att parter ensidigt utformade avtalsvillkor som gynnade honom/henne själv och på motsvarande sätt missgynnade motparten.⁵⁸ Särskilt förekom det i konsumentförhållanden då en konsument köpte en vara eller en tjänst av en näringsidkare. Näringsidkaren hade oftast då ett klart övertag i förhållande till konsumenten.⁵⁹ Syftet med lagen var dels att skydda den underlägsna parten (se stycke 2 i bestämmelsen), samt att ge domstolarna större möjligheter att ingripa vid avtalsförhållanden.⁶⁰ Tidigare hade möjligheterna till att jämka eller åsidosätta avtalsvillkor i konsumentförhållanden varit alltför begränsade menade lagstiftaren.⁶¹

36§ Avtalsvillkor får jämkas eller lämnas utan avseende, om villkoret är oskäligt med hänsyn till avtalets innehåll, omständigheterna vid avtalets tillkomst, senare inträffade förhållanden och omständigheterna i övrigt. Har villkoret sådan betydelse för avtalet att det icke skäligen kan krävas att detta i övrigt skall gälla med oförändrat innehåll, får avtalet jämkas även i annat hänseende eller i sin helhet lämnas utan avseende.

Vid prövning enligt första stycket skall särskild hänsyn tagas till behovet av skydd för den som i egenskap av konsument eller eljest intager en underlägsen ställning i avtalsförhållandet.

Första stycket i bestämmelsen anger förutsättningar för oskälighetsprövningen, samt de olika rättsföljderna – från en justering av ett enda villkor till avtalets totala ogiltighet.⁶² Fakta som belyses vid bedömningen av hela avtal eller avtalsvilkors skälighet:

1. **Avtalets innehåll**, jämförelse mellan motprestationen och risktagandet är av stor betydelse och bedöms.⁶³ Vid sms-lån tar en sms-långgivare ett stort risktagande eftersom lånen ges ut utan säkerhet, en högre ränta bör därför vara skäligt.
2. **Omständigheterna vid avtalets tillkomst**, AvtL 36§ är därmed en komplettering till AvtL 28-33 §§.⁶⁴
3. **Senare inträffade förhållanden**, bidrar till ökade möjligheter att ta hänsyn till ändrade förhållanden i avtal.⁶⁵ Förutsättning för att villkor ska kunna jämkas eller ogiltigförklaras är att de ändrade förhållandena anses vara oskäliga.⁶⁶ Enligt förarbetena föreligger det oftare skäl för jämkning vid långvariga avtal.⁶⁷ Sms-lån har ofta en betalningstid på en månad och är därför att anse som kortvariga avtal. Vari gällande oskäliga räntor i låneavtal, kan stora räntejusteringar efter avtals ingående vara skäligt om det finns fog till höjningen.⁶⁸
4. **Omständigheterna i övrigt**, ett exempel på omständigheter i övrigt skulle kunna vara när långgivare inte uppfyller kraven för god kreditgivningssed (se 4.1.1).⁶⁹

---

⁵⁸ NJA II 1976 s. 246

⁵⁹ NJA II 1976 s. 246

⁶⁰ Adlercreutz – Gorton, ”Avtalsrätt 1”, 2011, s. 310

⁶¹ Grönfors – Dotevall ”Avtalslagen – En kommentar”, 2010, 4e upplagan s.247

⁶² Grönfors – Dotevall ”Avtalslagen – En kommentar”, 2010, 4e upplagan s.237

⁶³ Prop 1975/76:81 s.118, **se även:** Adlercreutz – Gorton, ”Avtalsrätt 1”, 2011, s. 312

⁶⁴ Adlercreutz – Gorton, ”Avtalsrätt 1”, 2011, s. 312

⁶⁵ Adlercreutz – Gorton, ”Avtalsrätt 1”, 2011, s. 312

⁶⁶ Prop 1975/76:81 s.127

⁶⁷ Prop 1975/76:81 s.127

⁶⁸ ARN 1992-4379. Jfr med ARN 1992-4204 där fog till höjningen av ränta saknas

⁶⁹ Prop. 1991/92:83 s.108, samt rättsfallet - ARN 2002-4108

God kreditgivningssed stadgas i KKrL men kan också få betydelse vid tillämpning av AvtL 36§.

Vad är då oskäligt enligt bestämmelsen? Det finns inga riktlinjer i bestämmelsen för vad som kan anses oskäligt. Domstolspraxis är därför riktlinjerna för bedömningen av såvida ett avtal eller avtalsvillkor är oskäligt. I första stycket, andra meningen i bestämmelsen står det:

...”får avtalet jämkas även i annat hänseende eller i sin helhet lämnas utan avseende.”

Det betyder att avtalet ogiltigförklaras helt. Ogiltighet bör i regel endast kunna förekomma om det yrkas av den part som har gjort gällande att ett visst villkor är oskäligt.⁷⁰ Att helt ogiltigförklara ett avtal skall dock enligt förarbetena utnyttjas med försiktighet.⁷¹ Vid prövning av visst avtalsvillkor skall en helhetsbedömning av avtalet göras.⁷² En hård bestämmelse i avtalet kan uppvägas av en fördel i annan bestämmelse,⁷³ t.ex. ett reducerat pris eller snabb leverans.⁷⁴

Andra stycket i bestämmelsen understryker det särskilda beaktandet bedömaren skall ta till behovet av skydd för den underlägsne avtalsparten, t.ex. när han intar ställning av en konsument.⁷⁵

Domstolarna ska inte endast kunna förhindra tillämpning av avtalsvillkor i särskilda fall utan även ibland kunna ändra avtalsvillkor så att resultatet framträder som skäligt.⁷⁶ Bestämmelsen är enligt förarbetena utformad så att domstolarna i första hand skall överväga ett visst villkor i avtalet.⁷⁷ Fördelen med tillämpning av 36§ gentemot tillämpning av 31§ som båda rör ogiltigförklaring av avtal, är just att inte hela avtalet behöver ogiltigförklaras vid tillämpning av 36§. Enskilda avtalsvillkor kan jämkas eller helt ogiltigförklaras så att avtalet i det stora hela framstår som skäligt. Om t.ex. räntan för ett sms-lån anses oskäligt kan det avtalsvillkoret ändras så att det framstår som skäligt, eller helt ogiltigförklaras, oavsett sms-långivarens subjektiva insikter om den individuella låntagaren.

När skulle 36§ kunna vara tillämplar på sms-lån? Bristfällig kreditprövning, oskäligt höga räntor och ändrade avtalsförhållanden är några exempel på när bestämmelsen hade kunnat vara tillämplar på sms-lån.

Lån som ingåtts med bristfälliga kreditprövningar kan dock vara svårt att ogiltigförklara. HD konstaterade i rättsfallen NJA 1996 s.3 och NJA 1999 s. 304 att man får förutsätta att lånesökande är insatta i sina egna ekonomiska förhållanden och kan bedöma sina ekonomiska förutsättningar för att återbetala krediten.

---

⁷⁰ Prop 1975/76:81 s.110

⁷¹ Prop 1975/76:81 s.110

⁷² Prop 1975/76:81 s.106

⁷³ Prop 1975/76:81 s.118

⁷⁴ Adlercreutz – Gorton, ”Avtalsrätt 1”, 2011, s. 311

⁷⁵ Grönfors – Dotevall ”Avtalslagen – En kommentar”, 2010, 4e upplagan s.238

⁷⁶ Adlercreutz – Gorton, ”Avtalsrätt 1”, 2011, s. 311

⁷⁷ Prop 1975/76:81 s.106

”Om en bank har försummat sina skyldigheter i fråga om kreditprövningen, kan detta endast i undantagsfall föranleda att låntagaren blir fri från sin betalningsskyldighet för lånet. Sådan befrielse kan i så fall närmast grundas på 36 § avtalslagen”.⁷⁸

I ARN (1993-6626) gjorde en bank en bristfällig kreditprövning på en 18-årig ung kvinnas lån på 30,000 kronor. Hennes enda inkomst var studiebidrag på 750 kronor i månaden och lånet hade en delbetalning på 900 kronor per månad. Kvinnan hade tagit lånet på grund av att hennes föräldrar hade blivit arbetslösa, och fått ekonomiska problem. Hennes föräldrar hade då frågat om hon ville ta lånet för deras räkning så att de kunde bo kvar i huset. Lånet ansågs vara i strid mot god kreditgivningssed och jämkades såsom oskäligt enligt 36§ AvtL och kvarvarande betalningar skrevs av. Många som tar sms-lån är unga⁷⁹, många av dessa kanske likt kvinnan har som enda inkomst studiebidraget och om bristfälliga kreditprövningar sker och personerna i fråga beviljas sms-lån. För dem personerna blir det troligtvis svårt att betala tillbaka sms-lånen med skyhöga räntor på en månad.

En tillämpning av 36§ tror jag är den största möjligheten till ogiltigförklaring eller jämkning av avtalsvillkor för sms-lån. Vid oskälighetsprövning av ett sms-lån skall en helhetsbedömning av lånet göras, jämförelse mellan motprestationen och risktagandet är av stor betydelse och bedöms. Vid sms-lån tar en sms-långivare ett stort risktagande eftersom lånen ges ut utan säkerhet och lånen utbetalas dessutom fort, en högre ränta bör därför vara skäligt. Ytterligare skäl till varför räntan kan anses skälig är att den redan existerat vid sms-låns ingående. Det är dock väldigt svårt att spekulera i vad som bör anses vara en oskälig ränta, eftersom inget domstolspraxis finns kring otillåtna räntor för sms-lån eller andra typer av snabb lån. Otillräckliga kreditprövningar skall endast i undantagsfall leda till att låntagaren blir fri från sin betalningsskyldighet.⁸⁰ En otillräcklig kreditprövning är dock i strid både gentemot god kreditgivningssed i KKrL 5§, samt KKrL 12§ som stadgar att kreditprövningar skall bygga på tillräckliga uppgifter (se 4.1.1 och 4.1.2). I ARN (1993-6626) som jag skrivit om ovan, jämkades ett lån på grund av att en otillräcklig kreditprövning skett. Många sms-långivare missköter kreditprövningarna⁸¹ och i när det händer tror jag att en jämkning av sms-lånen med tillämpning av AvtL 36§ är möjligt likt i ARN (1993-6626) för banklånet.

---

⁷⁸ NJA 1996 s. 3

⁷⁹ <http://kronofogden.se/5928.html>, 2012-09-29 kl 14:14

⁸⁰ NJA 1996 s. 3

⁸¹ <http://kronofogden.se/5928.html> - 2012-09-29 kl 14:45. Se även avsnitt 2.3 i uppsatsen

4. Konsumentskydd

4.1 Konsumentkreditlagens nya skärpa krav

Den nya konsumentkreditlagen (2010:1846) trädde i kraft den 1 januari 2011. Lagen är tänkt att ge mer skydd än tidigare, åt konsumenterna när de handlar med kredit. Genom den nya lagen implementeras EU-direktivet (2008/48/EG) om konsumentkrediter. Lagstiftningen syftar till att motverka nya skuldsättningsproblem som sms-lån och andra s.k. snabb lån. Konsumenten har i och med den nya lagen rätt till att ångra ett kreditavtal inom 14 dagar. Det ställs också högre krav på kreditgivaren att ge den information som krävs till konsumenten i marknadsföringen av krediten, och i anslutning till att ett kreditavtal ingås. För t.ex. sms-lån innebär den nya lagen att kreditgivaren ska lämna information om den effektiva räntan i marknadsföringen och att kreditgivaren alltid ska göra en kreditprövning.⁸² Det finns ingen bestämmelse i KKrL, som stadgar hur hög den effektiva räntan får vara, utan endast att den effektiva räntan måste anges i marknadsföringen av krediten.

I den tidigare konsumentkreditlagen från år 1992 var sms-lån oftast undantagna från kravet på kreditprövning då det inte ansågs behövas kreditprövningar för krediter med löptid på högst tre månader eller för krediter med små belopp.⁸³ Med mindre belopp räknades belopp som var mindre än en 1/10 av prisbasbeloppet.⁸⁴ 1992 års prisbasbelopp var 33700 kronor och därför skulle undantag för kreditprövning ske på belopp under 3370 kronor. Eftersom sms-lån ofta är på mindre belopp än 3370 kronor, samt har kort löptid var de oftast undantagna från kravet på kreditprövning i 1992 års konsumentkreditlag.

Enligt KKrL 5§ är lagen indispositiv, vilket betyder att avtalsvillkor som är till nackdel för konsumenten i jämförelse med bestämmelserna i KKrL, är utan verkan mot konsumenten. Företag som beviljar kreditlån måste därmed anpassa deras avtalsvillkor efter bestämmelserna i KKrL.

4.1.1 God kreditgivningssed

KKrL 6§ stadgar att näringsidkaren ska iaktta "god kreditgivningssed" gentemot konsumenten, men vad innebär "god kreditgivningssed"?

6§. Näringsidkaren ska i sitt förhållande till konsumenten iaktta god kreditgivningssed. Näringsidkaren ska därvid ta till vara konsumentens intressen med tillbörlig omsorg och ge de förklaringar som konsumenten behöver.

---

⁸² Prop 2009/10:242 s.1

⁸³ SFS 1992:830 5a§

⁸⁴ Prop 2009/10:242 s.55

Bestämmelsen i första meningen samt första ledet i andra meningen i bestämmelsen är direkt överförd från 1992 års lag. Den är osanktionerad och syftar främst till att markera kreditgivarens ansvar och vara grundval för lagens mer konkreta regler. Bestämmelsen ska betraktas som en utfyllande norm för tolkning.⁸⁵ Begreppet ”god kreditgivningssed” ska följaktligen betraktas som ett övergripande förhållningssätt.

Andra ledet i andra meningen ålägger näringsidkaren en skyldighet att lämna konsumenten vissa förklaringar. Denna bestämmelse är ny i 2010 års lag. Kreditgivaren ska ge de förklaringar som krävs för att konsumenten ska kunna avgöra om det aktuella kreditvalet passar hans eller hennes behov och ekonomiska situation. I förarbetena står att förklaringskyldigheten inte innebär någon skyldighet för näringsidkaren att lämna råd till konsumenten.⁸⁶ Förklaringskyldigheten anses fullgjord när näringsidkaren ger alla de förklaringar som just den konsumenten behöver. Den enskilde konsumentens behov ska vara riktlinje för om förklaringskyldigheten kan anses uppfyllt eller ej. Förklaringarna måste således anpassas utifrån konsumentens behov i det enskilda fallet.⁸⁷

I förarbetena till 1992 års konsumentkreditlag klargjordes det, att för krediter som kunde antas påverka konsumentens ekonomi skulle kreditprövning göras, annars stred det mot förfarandet ”god kreditgivningssed”. Endast om kreditgivaren hade en särskild anledning till att utgå från att konsumenten hade råd med krediten, kunde kreditgivaren avstå från kreditprövningen.

”Rör det sig om en kredit som kan antas ha betydelse för kundens ekonomi, får det anses strida mot god kreditgivningssed att avstå från kreditprövning, om inte kreditgivaren har särskild anledning att utgå från att konsumenten har utrymme i sin ekonomi för det nya åtagandet.”⁸⁸

I 2010 års konsumentkreditlag föreskrivs att kreditprövning ska ske oavsett kreditsumman och löptiden (se avsnitt 4.1.2). Att inte göra en kreditprövning strider därför inte längre enbart mot ”god kreditgivningssed”, utan även mot kravet på kreditprövning i den tvingande KKrL.

4.1.2 Kreditprövning

Av KKrL 12§ framgår att kreditgivare ska göra en kreditprövning innan kredit beviljas. Skyldigheten gäller oavsett hur stort kreditbeloppet är eller hur lång löptid för krediten det är. Kreditprövningen ska grundas på tillräckliga uppgifter och krediten får endast beviljas om konsumenten har ekonomiska förutsättningar för att betala tillbaka krediten och därmed fullgöra sitt åtagande enligt kreditavtalet.⁸⁹ Uppgifterna ska som regel hämtas

---

⁸⁵ Prop 2009/10:242 s.55

⁸⁶ Prop 2009/10:242 s. 52 och 90

⁸⁷ Prop 1991/92:83 s. 106

⁸⁸ Prop 1991/92:83 s. 107

⁸⁹ KOVFS 2011:1, ”Konsumentverkets allmänna råd om konsumentkrediter” s.6

både från konsumenten, och från en eller flera fristående källor.⁹⁰ Kreditgivare har självständig rätt att avgöra om en kredit ska beviljas eller inte.⁹¹

Vid en ökning av krediten som är väsentlig ska en ny kreditprövning göras. I allmänhet kan en ökning med 10 procent eller mer anses vara en väsentlig ökning. Kreditprövningen bör anpassas efter särskilda omständigheter som råder vid varje enskilt fall. Uppgifter bör inhämtas så att en bedömning av konsumentens nuvarande och framtida betalningsförmåga kan ske med en hög grad av säkerhet.⁹²

Kreditprövningen ska dömas mot bakgrund av konsumentens, inkomster, tillgångar, utgifter och skuldförhållanden (inklusive ställda säkerheter). Om den kreditsökande bor i ett hushåll med flera personer bör hela hushållets ekonomi beaktas i lämplig utsträckning.⁹³ När kreditgivaren inhämtat dessa uppgifter bör en beräkning ske för att pröva om det finns betalningsutrymme för den sökta krediten. KoV har beräkningar av skäliga levnadskostnader, hänsyn kan tas till dem vid prövningen av betalningsutrymme.⁹⁴

Enligt KKr 51§, får KoV pålägga näringsidkaren förbud med att lämna krediter eller om det är tillräckligt en varning om näringsidkaren missköter kreditprövningen som stadgas i 12§.

Om näringsidkaren inte följer 12§ får Konsumentverket förelägga näringsidkaren att upphöra med att lämna krediter. Ett beslut om föreläggande får förenas med vite.

Om det är tillräckligt, får Konsumentverket i stället meddela varning.

Varningar och kreditförbud är dock väldigt ovanligt (se avsnitt 4.2).

4.1.3 Konsumentverkets och finansinspektionens roller

KoV är en statlig förvaltningsmyndighet, som arbetar för konsumenternas intressen⁹⁵. KKrL 49§ stadgar:

”Konsumentverket utövar tillsyn över att denna lag följs. Verkets tillsyn omfattar dock inte Sveriges Riksbank, verksamhet som står under tillsyn av Finansinspektionen eller verksamhet hos Kronofogdemyndigheten.”

I praktiken är FI en väl så viktigt tillsynsmyndighet som KoV. En stor del av alla kreditgivare står nämligen under FI:s tillsyn (jfr andra meningen i bestämmelsen). Till skillnad från banker kontrolleras inte sms-långivarna av FI, eftersom tillstånd ej krävs för att låna ut småsummor. Sms-långivarna är registrerade hos FI vilket innebär att ägarna

---

⁹⁰ Prop 2009/10:242 s. 54

⁹¹ Wärnsund, Johansson, ”god kreditgivningssed i konsumentförhållanden”, 1998 s.25

⁹² KOVFS 2011:1, ”Konsumentverkets allmänna råd om konsumentkrediter” s.6

⁹³ KOVFS 2011:1, ”Konsumentverkets allmänna råd om konsumentkrediter” s.6

⁹⁴ KOVFS 2011:1, ”Konsumentverkets allmänna råd om konsumentkrediter” s.6

⁹⁵ <http://www.konsumentverket.se/omkonsumentverket/>, 2012-09-29 kl 14:55

och företagsledningen granskas, men i övrigt står sms-långivarna enbart under KOV:s tillsyn (se avsnitt 5.2).⁹⁶

4.2 Diskussion kring sms-lån och konsumentskyddet

Under första halvåret 2012 fick Kronofogdemyndigheten 24337 krav från borgenärer gällande obetalda sms-lån. Kronofogdemyndigheten gjorde en studie på 600 personer, och av dessa skulle en tredjedel av lånen inte ha beviljats om normala kreditprövningar gjorts.⁹⁷ Kreditprövningarna görs inte ordentligt, eller alls av många sms-långivare. En stor anledning tror jag är att sms-långivare tjänar pengar på att konsumenterna inte betalar tillbaka i tid och därmed behöver betala ränta, samt andra förseningsavgifter. Sms-lånen kostar vanligtvis 1000-5000 kronor. När kravet går till Kronofogdemyndigheten kan sms-långivaren "lägga på" kostnader för krav, ansökan till Kronofogdemyndigheten, som låntagaren får betala. Dem avgifterna är högre för låntagaren än vad det är för sms-långivaren. Därmed "tjänar" långivaren inte bara på förseningsavgifterna och räntorna, utan också de faktiska kostnaderna.

Eftersom det är krav på att personer är myndiga för att beviljas sms-lån, kan det hysas åsikter om att människor, som tar sms-lån borde ha förståelse för vad det innebär. Personen ifråga bör kanske inse att sms-lån har hög månadsränta i jämförelse med exempelvis banker och att kreditvillkoren är bestraffande ekonomiskt vid sen betalning. Alla människor förstår emellertid inte detta utan uppfattar sms-lånen som välgörenhet. Det är bara titta på programmet "Skuldfällan" på TV3 för att inse detta. Dessa människor anser jag bör skyddas bättre av samhället. En människa som inte är kreditvärdig ska inte beviljas sms-lån, lånet ska nekas vid en kreditprövning. Vid bristfällig kreditprövning anser jag att sms-långivarna ska få en varning och böter av Kov. Vid utebliven kreditprövning ska sms-långivarna omedelbart förbjudas att lämna krediter. Kreditprövningarna missköts, men ändå är det bara fem sms-långivare som har varnats av KoV för bristande kreditprövningar och ingen har fått förbud att lämna krediter⁹⁸. Eftersom KoV knappt utför några sanktioner och FI inte har någon kontinuerlig eller förebyggande övervakning av sms-långivarna, kan sms-långivarna fortsätta med bristande kreditprövningar som spär på skuldsättningen i Sverige.

---

⁹⁶ <http://www.FI.se/Konsument/Fragor-och-svar/Lana/#N0>, 2012-10-02 kl 10:05

⁹⁷ <http://kronofogden.se/5928.html> - 2012-09-29 kl 14:45

⁹⁸ <http://www.konsumentverket.se/Nyheter/Pressmeddelanden/Pressmeddelanden-2012/Snabblaneforetag-varnas-for-otillracklig-kreditprovning/> - 2012-10-04 kl 11:38

5. Förslag till förbättringar för starkare konsumentskydd

5.1 Inledning

I förra kapitlets diskussion kom jag fram till att sms-långgivarna bryter mot KKrL när de inte gör ordentliga kreditprövningar och att låntagarna bör skyddas bättre av samhället. I detta kapitel kommer jag utreda och diskutera kring de förslag till förbättringar som redan nu finns för att förstärka konsumentskyddet.

5.2 Ändring av finansinspektionens roll

FI skickade i april 2011 en rapport till regeringen där de påpekade bristerna i tillsynen av sms-långgivarna. Idag är sms-långgivarna endast registrerade hos FI. Att sms-långgivarna enbart är registrerade gör att ingripandemöjligheterna gentemot företagen är begränsande och att ingen kontinuerlig eller förebyggande övervakning av verksamheten kan ske.⁹⁹ FI anser även att det är oerhört viktigt att registreringen hos FI inte kan användas som falsk kvalitetsstämpel. Det ska ske genom att registreringen utan tillsyn undviks.¹⁰⁰

Företag, vilka ägnar sig åt kreditgivning till konsument, t.ex. sms-långgivare ska ansöka om särskilt tillstånd och bör omfattas av en ny definition av konsumentkreditrörelse, menar FI. De anser att en helt ny företagsform, konsumentkreditföretag, bör skapas för dessa företag.¹⁰¹

”För konsumentkreditföretag ska enklare rörelse regler införas som innefattar allmänna krav på sundhet m.m., men inte särskilda kapitalkrav.”¹⁰²

Motiven till en framtida tillsynsplikt av FI gentemot företag som ägnar sig åt kreditgivning är många enligt rapporten.

”När det gäller företag som ägnar sig åt kreditgivning riktad mot konsument anser FI att flera skäl talar för att dessa i framtiden bör stå under tillsyn. Erfarenheterna från senare års framväxt av snabblåneföretag har visat på konsumenternas utsatthet och på betydelsen av kontroll av företag som riktar sig mot konsument, även då verksamheten inte innefattar inlåning.”¹⁰³

FI anser att det bör ifrågasättas om konsumenternas utsatthet kan lösas genom enbart information och marknads- och civilrättslig lagstiftning som det är idag. Tröskeln för att

---

⁹⁹ Finansinspektionen tillsyn och registrering, rapport till regeringen- Dnr 11-2145 s.6

¹⁰⁰ Finansinspektionen tillsyn och registrering, rapport till regeringen - Dnr 11-2145 s.7

¹⁰¹ Finansinspektionen tillsyn och registrering, rapport till regeringen- Dnr 11-2145 s.3

¹⁰² Finansinspektionen tillsyn och registrering, rapport till regeringen- Dnr 11-2145 s.3

¹⁰³ Finansinspektionen tillsyn och registrering rapport till regeringen- Dnr 11-2145 s.13

få erbjuda krediter bör höjas. Höjningen av tröskeln ska ske genom ett krav på tillstånd och rörelseregler för kreditgivning mot konsumenter. Detta skulle bidra till att all kreditgivning mot konsumenter skulle ha samma krav på sundhet som finns i LBF.¹⁰⁴ LBF stadgar i 6:4§ att:

”Ett kreditinstituts rörelse ska även i andra avseenden än som sägs i 1-3§§ drivas på ett sätt som är sunt.”

Sundhetsbestämmelsen riktar sig till FI:s tillsyn enligt förarbetena till LBF.¹⁰⁵ I förarbetena framgår det även att det är viktigt för instituten att hålla sådan kvalitetsnivå som krävs för att förtroendet för marknaden kan upprätthållas.¹⁰⁶ Exempelvis om en bank har chansen att göra en lönsam affär ska bedömandet ske i ljuset av de eventuella skador affären kan ge till förtroendet på marknaden.

“Det innebär t.ex. att en bank som står inför en lönsam affär som den bedömer kan skada dess förtroende måste väga vinsten av denna affär mot risken att förtroendet rubbas.”¹⁰⁷

För att sammanfatta, så vill FI att all kreditgivning mot konsumenter sker efter samma sundhetsbestämmelser som finns i LBF.¹⁰⁸

Anledningen till att FI inte har tillsyn över sms-låneföretagen är en prioritets och kostnadsfråga enligt rapporten. I rapporten hävdar FI att de arbetar med att utveckla tillsynsmetodiken för att på ett kostnadseffektivare sätt även kunna granska småföretagen.¹⁰⁹

”Det är således nödvändigt att prioritera och anpassa tillsynsinsatserna med utgångspunkt från de risker som en verksamhet innebär för samhällsekonomin och för konsumenterna. Policymässigt har detta av FI formulerats i uttrycket ”riskbaserad tillsyn.”¹¹⁰

Den 2 oktober 2012, cirka en månad efter jag började med denna uppsats lämnade Jan Ertsborn från folkpartiet in en motion till riksdagen om att FI ska få full tillsyn över all finansverksamhet.¹¹¹

”Sms-lånen har nu – efter att en viss nedgång kunnat skönjas efter den nya konsumentkreditlagens ikraftträdande – återigen ökat och hos kronofogdemyndigheten är antalet obetalda sms-lån nu flera än någonsin tidigare. Tillgängliga uppgifter pekar tydligt på att låneföretagen inte följer reglerna i den nya konsumentkreditlagen.”

”Det är förståeligt att det krävs viss tid i regeringskansliet för beredning av ändringsförslag. Men det har nu gått mer än ett år sedan som Finansinspektionens rapport lades fram. Därför måste regeringskansliet nu snarast komma till riksdagen med lagförslag, som överflyttar tillsynen till Finansinspektionen.”¹¹²

---

¹⁰⁴ Finansinspektionen tillsyn och registrering rapport till regeringen- Dnr 11-2145 s.13

¹⁰⁵ Prop 2002/03:139 s.286

¹⁰⁶ Prop 2002/03:139 s.283

¹⁰⁷ Prop 2002/03:139 s.283

¹⁰⁸ Finansinspektionen tillsyn och registrering, rapport till regeringen- Dnr 11-2145 s.13

¹⁰⁹ Finansinspektionen tillsyn och registrering, rapport till regeringen- Dnr 11-2145 s.6

¹¹⁰ Finansinspektionen tillsyn och registrering, rapport till regeringen- Dnr 11-2145 s.6

¹¹¹ Motion 2012/13:C219

¹¹² Motion 2012/13:C219

På regeringens hemsida står det också att det prövas ifall lagstiftningen kan ändras så att finansinspektionen får större tillsyn över sms-långivarna.¹¹³ I en intervju i Svenska Dagbladet, som publicerades 15 mars i år, sa finansmarknadsminister Peter Norman, att FI ska få tillsyn över sms-långivarna och att ambitionen är att det ska ske i år.¹¹⁴ FI:s rapport verkar ha gett den respons de hade hoppats på. Nu återstår det bara att se om lagstiftningen kan ändras, så att FI får möjlighet till en verkningfull tillsyn över sms-långivarna.

En lagändring med följderna att FI, tillsammans med KoV får kontinuerlig och förebyggande övervakning av sms-långivarna tror jag skulle bidra till att fler sms-långgivare följer lagen och gör ordentliga kreditprovningar. Jag anser även att en tillsynsplikt från FI skulle bidra till att den ”falska kvalitetsstämpeln”, som FI kallar den, kan försvinna. Konsumenterna skulle helt enkelt inte längre bli lurade till att tro att sms-långivarnas verksamhet är reglerad. Förhoppningsvis skulle KoV och FI:s samarbete leda till mer systematisk övervakning av företagen.

Idag är det KoV som har tillsyn över sms-långivarna. Konsumentombudsmannen har dock sagt i en intervju med SVT att KoV:s huvuduppgift inte är att polisanmäla oseriösa sms-långgivare.

”Vi har annat att göra än att polisanmäla. Det är inte vår huvuduppgift”.¹¹⁵

Sms-lånen verkar inte vara prioriterade av KoV, förhoppningsvis kan FI i ett samarbete med KoV lägga mer kraft och tid på sms-lånen, och polisanmäla de sms-långgivare som missköter sig.

5.3 Räntetak och förbud till utbetalning av sms-lån på nätter

I Finland har det kommit ett förslag från regeringen att den effektiva räntan ska begränsas till högst 50 % plus referensräntan enligt vad som avses i räntelagen. Den genomsnittliga effektiva räntan för sms-lån i Finland ligger idag på 920 %.¹¹⁶

Idag finns det ingen gräns för hur hög en effektiv ränta får vara i Sverige. Jan Åkerlund, kommunikator för Kronofogdemyndigheten, sa i en intervju med SVT att:

”Det finns ingen genväg för att stoppa den här utvecklingen. Vi föreslår olika åtgärder, bland annat att titta på ett räntetak för den effektiva ränta, men också att få en fungerande kreditprovning och en bra informationsspridning.”¹¹⁷

---

¹¹³ ”Trygga konsumenter på finansmarknaden”, <http://www.regeringen.se/sb/d/2425/a/188504>, 2012-10-13 kl 11:55

¹¹⁴ ”Krav på snabblåneföretag kan skärpas”, http://www.svd.se/nyheter/inrikes/krav-pa-snabbloaneforetag-kan-skarpas_6927059.svd, 2012-10-13 kl 15:58

¹¹⁵ ”Riskfritt att låna ut pengar till extremränta”, <http://www.svt.se/nyheter/ekonomi/trots-skyhoga-rantor-ockerlag-anvands-inte>, 2012-10-15 kl 17:43

¹¹⁶ ”Regeringen vill sätta räntetak på snabb lån” <http://hbl.fi/nyheter/2012-09-06/regeringen-vill-satta-rantetak-pa-snabb-lan> - 2012-09-28 kl 14:40

I sitt remissvar till 2010 års KKrL föreslog den Svenska Bankföreningen att det skulle införas ett räntetak i Sverige för att förhindra oskäligen räntor och en möjlighet att begränsa krediters storlek när dem kan variera över tiden.¹¹⁸ Förslaget blev dock kritiserat av flera remissinstanser och ansågs bland annat av Riksbanken att vara ett trubbigt instrument vid sidan av bestämmelser om oskäligen avtalsvillkor och ocker. Regeringen ansåg även att det skulle leda till sämre konkurrensförutsättningar. Det lades därför inte fram något förslag om räntetak.¹¹⁹

Finland har även infört ett förbud mot utbetalning av krediter som ansökts mellan kl 23:00 och 7:00. Anledningen till förbudet antar jag är för att förhindra att lån tas i berusat tillstånd. I Sverige finns det dock inte några sådana begränsningar.¹²⁰

Liksom Riksbanken anser jag att räntetak skulle vara ett alltför trubbigt instrument. Införande av ett räntetak skulle bidra till att alla sms-långgivare skulle ha en effektiv ränta precis intill taket, och konkurrensförutsättningarna skulle därför bli sämre. En tumregel för en osäker fordran med kort återbetalningstid bör emellertid finnas. Tumregeln skulle fungera ungefär likt ett räntetak, men skulle inte vara helt fast, utan vara beroende av en mängd olika faktorer och bedömas från fall till fall. Riktlinjer för hur hög den effektiva räntan får vara utan vara ocker, skulle då finnas för sms-långgivarna och domstolarna.

Utlåningsförbud för krediter ansökta mellan kl 23:00 och 7:00 anser jag vore en bra begränsning. Idag tror jag det är många som ansöker om sms-lån i ett berusat tillstånd, vilket med största sannolikhet bidrar till att personerna ifråga inte tänker på vad sms-lånet innebär. Mellan kl 23:00 och 7:00 sker med största sannolikhet de flesta sådana lånen, därför anser jag att även Sverige bör förbjuda sms-lån mellan dem tiderna.

5.4 Jämkning av återbetalningsskyldigheten vid bristfällig kreditprövning

KoV, Uppsala universitet och Yrkesföreningen för budget- och skuldrådgivare i kommunal tjänst föreslog i sina remissvar till omarbetningen av KKrL att bristfällig kreditprövning borde leda till att återbetalningsskyldigheten jämkades.¹²¹ Regeringen ansåg dock att en person som ingår ett kreditavtal ska själv ha koll på avtalets konsekvenser och dess följder, dessutom ansåg de att bestämmelsen skulle leda till alltför många tvister, därför nekades förslaget.¹²² I rättsfallet NJA 1999 s. 304 hade borgenären gjort en bristfällig kreditprövning, HD ansåg dock att den lånesökande borde vara insatt i sina egna ekonomiska förhållanden och därmed veta om han/hon kan betala tillbaka krediterna.

---

¹¹⁷ ”Kronofogden föreslår räntetak för sms-lån” <http://www.svt.se/nyheter/sverige/kronofogden-foreslar-rantetak-for-sms-lan> - 2012-09-28 kl 15:25

¹¹⁸ Prop 2009/10:242 s 34

¹¹⁹ Prop 2009/10:242 s 34

¹²⁰ Karnov Group, Ny Juridik 3:10, ”Flera nyheter i den nya konsumentkreditlagen” s.56

¹²¹ Prop 2009/10:242 s.54

¹²² Prop 2009/10:242 s.57

Jag anser att kravet på kreditprövning bör knytas samman med en sanktionsregel liknande den som föreslogs av de tre remisstanserna. Åtgärden skulle skapa tydliga incitament till att kreditprövningen ska följas och göras ordentligt. Kravet på kreditprövningar måste verkligen betyda något. Idag kan sms-långivarna göra en kreditprövning, men sedan bortse från den när de beviljar lånet, säkerligen skulle en del låntagare utnyttja sanktionsregeln och slippa bli återbetalningsskyldiga, men fler människor skulle nekas lån och konsumentskyddet skulle därmed ha en funktion. Precis som regeringen stadgar anser även jag att lånesökande borde vara insatta i sin personliga ekonomi och förstå låneavtalens konsekvenser, uppenbarligen förstår inte alla lånesökande det dock. Därför bör en sanktionsregel skapas för bristfälliga kreditprövningar.

5.5 Införa avrådningsplikt

I KoV:s allmänna råd om krediter fastställs det att sms-långivaren bör avråda konsumenten från att ingå avtal som kan riskera en överskuldssättning för konsumenten. Denna avrådningskyldighet är emellertid inget sanktionerat krav.

”Näringsidkaren bör dock avråda konsumenten från att ingå kreditavtal om omständigheter finns som tyder på att kreditavtalet är ofördelaktigt för konsumenten att ingå, till exempel med hänsyn till förekomsten av andra låneformer hos kreditgivaren och/eller risk för överskuldssättning för konsumenten.”¹²³

Avrådningsplikt för sms-långivarna när kreditavtalet är eller kan vara ofördelaktigt för konsumenten, skulle kunna vara ett sätt att förstärka konsumentskyddet. Jag tror dock att bedömningen av huruvida ett kreditavtal är eller kan vara ofördelaktigt skulle vara svår att avgöra och avrådningsplikten kanske då istället skulle leda till att många personer blir felaktigt nekade lån. Jag anser därför att KoV:s råd är bra som de är just nu.

---

¹²³ KOVFS 2011:1, ”Konsumentverkets allmänna råd om konsumentkrediter” s.2

6. Slutsats

Många sms-långivarnas utnyttjar människor med ansträngd ekonomi för att tjäna stora pengar på ränta och andra förmåner. Kronofogdemyndighetens undersökning som visade att en tredjedel av 2012 års lån som hamnat i Kronofogdemyndighetens register aldrig skulle gå igenom om ordentlig kreditprövning gjorts, anser jag är ett starkt bevis på det. Bedömningarna av människors ekonomi görs för lättvindigt och många personer blir skuldsatta. Att låna t.ex. 1000 kronor för att en månad senare betala tillbaka 1500 kronor, anser jag är tecken på att låntagaren fort behöver pengar för att betala något, och sms-lånen är låntagarens sista utväg för betalningen. Sms-lånen är helt enkelt låntagarens ”räddning”. Problemet är att denna ”räddning” har en ränta på 50 procent, som ska betalas tillbaka oftast inom en månad, om låntagaren inte kan betala då uppkommer andra avgifter och lånet blir ännu dyrare.

Sms-lån med effektiva räntor på flera tusen procent anser jag bör kunna vara ocker enligt BrB 9:5§ andra stycket. Rekvisitet att räntan, eller förmånerna ska stå i uppenbart missförhållande till motprestationen anser jag är uppfyllt. Sms-långivarna tar ingen säkerhet för deras lån och har hög upplåningsränta, därför är det självklart att sms-långivarna ska få ta högre räntor än bankerna vilka oftast har säkerhet, samt en lägre upplåningsränta. Effektiva räntor på flera tusen procent bedömer jag dock som en ränta som står i uppenbart missförhållande till motprestationen. Rättsfallet NJA 1995 s.430, anser jag är en stark indikation på att för höga effektiva räntor inte ska få förekomma i samhället. Det kanske viktigaste skälet till att inga sms-långivare blivit åtalade för ocker enligt 9:5§, beror antagligen på samhällets prioriteringar. Polisen och myndigheterna har helt enkelt viktigare saker att göra än att åtala sms-långivare. Låntagarna har ju faktiskt vanligtvis ingått avtalen frivilligt och därför får man förutsätta att den lånesökande har koll på avtalets villkor och dess konsekvenser.

I teorin tror jag även AvtL 31§ skulle kunna tillämpas för att ogiltigförklara ett sms-lån med extremt höga effektiva räntor, eftersom sms-långivare gör kreditprövningar och får då en uppfattning av låntagarens ekonomiska situation. Om den ekonomiska situationen är dålig och sms-långivaren vet om det men ändå beviljar lånet, bör rekvisitet trångmål kunna vara uppfyllt. Då krävs det bara att rekvisitet ”förmånen står i uppenbart missförhållande till vederlaget är uppfyllt”, vilket jag anser att vissa sms-långivare med extremt höga effektiva räntor uppfyller. I praktiken är det nog dock svårt att ha framgång med ett yrkande om att avtal ska ogiltigförklaras enligt AvtL 31§. Bestämmelsen är från år 1915 och är inte skapad för dagens avtal. Fördelen med tillämpning av 36§ gentemot tillämpning av 31§ som båda rör ogiltigförklaring av avtal, är att inte hela avtalet behöver ogiltigförklaras vid tillämpning av 36§. Enskilda avtalsvillkor kan jämkas eller helt ogiltigförklaras så att avtalet i det stora hela framstår som skäligt. Domstolen kan helt enkelt komma fram till ett visst avtalsvillkor ska en annan mer skälig lydelse. Om t.ex. räntan för ett sms-lån anses oskäligt kan det avtalsvillkoret ändras, eller helt ogiltigförklaras så att avtalet på det stora hela anses skäligt. Det gäller oavsett sms-

långgivarens subjektiva insikter om den individuella låntagaren. För att ogiltigförklara eller jämka delar av sms-lån tror jag därför att AvtL 36§ är mer tillämpbar än AvtL 31§.

Att sms-långgivare med extremt höga effektiva räntor blir åtalade för ocker enligt BrB 9:5, eller att sms-lån ska börja ogiltigförklaras med tillämpning av AvtL 31§ alternativt jämkas med tillämpning av 36§, anser jag dock inte är det viktigaste verktyget mot ett förbättrat skydd för konsumenter. Det viktigaste är att konsumentskydden i KKrL förbättras. I det nuvarande rättsläget ges inte tillräcklig skydd för konsumenterna. Hårdare och mer sanktioner gentemot sms-långgivarna som gör bristfälliga kreditprövningar, samt jämkning av återbetalningsskyldig-heten är två åtgärder, som jag tror skulle bidra till att sms-långgivarna skulle börja sköta kreditprövningarna ordentligt. Utlåningsförbud till krediter som ansökts mellan 23:00 och 7:00 är en åtgärd som kan skydda konsumenten mot lån som tas i onyktert tillstånd, och vara ett ytterligare skydd. Den viktigaste åtgärden anser jag dock är att FI, tillsammans med KoV, får tillsyn över sms-långgivarna. Idag krävs det inte tillstånd för att starta ett sms-lånföretag utan endast en registrering hos FI. För banker krävs det tillstånd för utlåning av pengar, men inte för sms-långgivarna, eftersom det idag krävs det inget tillstånd för utlåning av småsummor. Jan Ertsborn motion till riksdagen om att FI ska få full tillsyn över all finansverksamhet anser jag är ett steg i rätt riktning till ett förstärkt konsumentskydd.

Mot bakgrund av mina slutsatser, anser jag att KKrL bör ändras. I framtiden bör lagstiftaren beakta sms-långgivarnas utsatta läge och införa en bestämmelse om utlåningsförbud av krediter mellan kl 07:00 och 23:00, samt en bestämmelse som ger konsumenten rätt till jämkning av återbetalningsskyldigheten vid ofullständig kreditprövning. Bestämmelserna i KKrL 49§, som rör tillsynen av sms-långgivarna, bör omformuleras så att även FI utövar tillsyn över sms-långgivarna. KKrL 51§ bör också omformuleras så att även FI får förelägga sms-långgivare med utlåningsförbud eller varning.

Förhoppningsvis kan massmedias senaste granskningar av sms-långgivarna resultera i att myndigheterna prioriterar samhällets problem med sms-lån och skrider till verket för att införa ett förstärkt skydd för konsumenterna.

Källförteckning

Offentligt tryck

SOU 1983:50	Översyn av lagstiftningen om förmögenhetsbrotten utom gäldenärsbrott.
Motion 2012/13:C219	Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att Finansinspektionen ska ha full tillsyn över all finansverksamhet.
Prop 1975/76:81	Med förslag till ändring i lagen (1915:218) om avtal och andra rättshandlingar på förmögenhetsrättens område.
Prop 1985/86:65	Med förslag till ändringar i brottsbalken m.m. (Vissa frågor om datorrelaterade brott och ocker)
Prop 1991/92:83	Ny konsumentkreditlag
Prop 2002/03:139	Reformerade regler för bank- och finansieringsrörelse
Prop 2009/10:242	Ny konsumentkreditlag
NJA II 1915	Lag om avtal och andra rättshandlingar på förmögenhetsrättens område
NJA II 1976	Lag 22 april NR 185 om ändring i lag (1915:218) om avtal och andra rättshandlingar på förmögenhetsrättens område
2008/48/EG	Europaparlamentets och rådets direktiv 2008/48/EG av den 23 april 2008 om konsumentkreditavtal och om upphävande av rådets direktiv 87/102/EEG

Rättsfallsförteckning

- NJA 1963 s. 195
- NJA 1964 s.213
- NJA 1981 s. 718

NJA 1996 s.3

NJA 1996 s.430

NJA 1999 s. 304

RH 2005:36

Beslut från ARN

ARN 1992-4204

ARN 1992-4379

ARN 1993-6626

ARN 2002-4108

Litteratur

Adlercreutz, Axel – Gorton, Lars, 2011. Avtalsrätt 1, Juristförlaget i Lund, 13e uppl, Lund.

Bernitz, Ulf – Heuman, Lars – Leijonhufvud, Madeleine, - Seipel, Peter – Warnlings-Nerep, Wiwecka – Vogel, Hans Heinrich, 2012. Finn rätt; Juristens källmaterial och arbetsmetoder, Norstedts Juridik, 12:e upplagan.

Grönfors, Kurt – Dotevall, Rolf, 2010. Avtalslagen; En kommentar, Norstedts Juridik, 4:e upplagan, Lund.

Ingvarsson, Torbjörn, i JT 2009-10 NR 2 s.384-394, ”Lån i telefon - dags att reglera?” Även som (Internetåtkomst: http://ingvarssonjuridik.se/publikationer/384-2009_10_2.pdf, hämtad 2012-10-16).

Jareborg, Nils - Friberg, Sandra, 2010. Brotten mot person och förmögenhetsbrotten, Iustus, Uppsala.

Karnov group, 2010, Ny Juridik 3:10 s.52-71, Flera nyheter i den nya konsumentkreditlagen.

Martinson, Claes, 2010, i SvJT s.246-250, ”Lån i telefonen dags att hantera vad vi har”

Ramberg, Jan - Ramberg, Christina, 2010. Allmän avtalsrätt, Norstedts Juridik, 8:e uppl, Stockholm.

Sandberg, Claes, 2007. Rättsvetenskap för uppsatsförfattare; Ämne, material, metod och argumentation, Norstedts Juridik, 2:e upplagan, Vällingby.

Westberg, Peter, 2000, ”Prejudikatstolkningens ABC” i boken Festskrift till Anna Christensen.

Wärnsund, Sven-Olof - Johansson, Susanne, 1998. God kreditgivningssed i konsumentförhållanden, Uppsala.

Rapporter från myndigheter

Konsumentverket, 2007, Rapport 2007:17 SMS-lån, En kartläggning av unga vuxnas erfarenheter av sms-lån

Finansinspektionen, 2011, Dnr 11-2145, Tillsyn och rapportering

Konsumentverket, 2011, KOVFS 2011:1, Konsumentverkets allmänna råd om konsumentkrediter

Kronofogdemyndigheten, 2011, Rapport om sms lån, (Internetåtkomst:
<http://www.kronofogden.se/Okningavobetaldasmslan.html>, hämtad 2012-10-15)

Internetkällor

Fakta sms-lån
http://www.smslan.se/smslan_fakta (Hämtad: 2012-09-14)

Konsumentfrågor FI
<http://www.FI.se/Konsument/Fragor-och-svar/Lana/#N0> (Hämtad 2012-10-02)

Fakta om Mobillån AB
<http://www.mobillan.se/om-oss/> (Hämtad 2012-10-15)

Priser för sms-lån hos Mobillån AB
<http://www.mobillan.se/priser-smsl%C3%A5n/> (Hämtad 2012-10-15)

Artikel från regeringen ”trygga konsumenter på finansmarknaden”
<http://www.regeringen.se/sb/d/2425/a/188504> (Hämtad 2012-10-13)

Pressmeddelande från Kronofogdemyndigheten ”Stor ökning av obetalda sms-lån”
<http://kronofogden.se/5928.html> (Hämtad 2012-09-29)

Pressmeddelande från konsumentverket

<http://www.konsumentverket.se/Nyheter/Pressmeddelanden/Pressmeddelanden-2012/Snabblaneforetag-varnas-for-otillracklig-kreditprovning/> (Hämtad 2012-10-04)

Information om konsumentverket

<http://www.konsumentverket.se/omkonsumentverket/> (Hämtad 2012-09-29)

Kredi365 priser för sms-lån

www.kredi365.se/priser/ 2012-09-28 kl 14:50

Kronofogdemyndigheten ”ökning av obetalda sms-lån”

<http://kronofogden.se/Okningavobetaldasmslan.html>, (Hämtad 2012-10-10)

Statiska centralbyrån konsumentprisindex

http://www.scb.se/Pages/TableAndChart____33883.aspx, (Hämtad 2012-09-15)

SVD ”Krav på snabblåneföretag kan skärpas”

http://www.svd.se/nyheter/inrikes/krav-pa-snabblaneforetag-kan-skarpas_6927059.svd
(Hämtad 2012-10-13)

HBL ”Regeringen vill sätta räntetak på snabblån”

<http://hbl.fi/nyheter/2012-09-06/regeringen-vill-satta-rantetak-pa-snabblan> - (Hämtad 2012-09-28)

SVT ”Kronofogden föreslår räntetak för sms-lån”

<http://www.svt.se/nyheter/sverige/kronofogden-foreslar-rantetak-for-sms-lan> (Hämtad 2012-09-28)

SVT ”Riskfritt att låna ut pengar till extremränta”

<http://www.svt.se/nyheter/ekonomi/trots-skyhoga-rantor-ockerlag-anvands-inte>, (Hämtad 2012-10-15)